

આગિય વચન

॥ મર્મો મમ શ્રી અધ્યાત્મ રત્નાધિગજાય ॥

શુભાર સમા પાત્રના વિગત લેખપ કુરક કુરતીને પ્રધેવોન
સુમધુર સર્ગેન કાથે સર્વ ઇન્દ્રિયોના અનુકુલ વિરોધોની ઠાઠરીમ
ને આન હોનો અનુભવ કાપ છે, ધનલોપુષ ધનવતને હીરા મળિ
માણેકે સોનુ ચાહી વગેરે મપતિનો રસકાળ પ્રાપ્ત થના ને આનદ
અનુભવાય ને, અને આઠારના અભિયાનિ કુધાતુર માત્રને ધેનરના
ભોગ્યન પ્રાપ્ત થના ને આનદ લકરી પ્રવટ થાય છે તેનાથી અતત
પ્રજ્ઞ અધિક આનદ અધ્યાત્મ રસના રસીયા ચોક્કિરાગના મનોમદિ
રમા વિદ્યમાન હોય છે

વિગયો-ધનદોલન અને ભોગ્યનના મનપ્રમત્તા સાધનોનો આનદ
વાણીથી વર્ણવી શકાય છે પણ અધ્યાત્મરસના એક બિંદુનો આનદ
વાણીથી અગોચર છે એ આનદ તો ને માણે છે તે જ જાણે છે
છેડા યોગ-અને શાસ્ત્રેયોગથી પણ પર સામર્થ્ય તોગમા જ એ
આનદનો અતમેજ છે 'વાચક જસની નાણીમા એ અધ્યાત્મ
રસનો અનુપમ આનદ પકિતએ પકિતએ પદે પદે અને પ્રત્યેક
અક્ષરે અક્ષરે હાસી હાસીને હરવામા આવ્યો છે શ્રી નસતલાસે એ
અધ્યાત્મ રસના આનદની વસત પ્રમત્ કરના આ લઘુપગ્નિમામા
જ ન તે ઉદર પુરુષાય કરો છે એ પુરુષાય ૨૧-૫૨ કલ્યા
ણમા સાધક જની આત્માની આધ્યાત્મિક નસતને વિકસાવે એજ
શુભ માવના

૨૦૧૬ ના સુ ૧૨ મુખ્ય

એજ નિશ્ચય કમસ્તિ

વાચક 'જસ'ની અનુભવ વાણી

[પૂ. શ્રીમદ્ વેદ-પાઠશાળાના વિનયિત
આધ્યાત્મિક પદો વિવેચન માથે]

“આનુભવ ધીર”

- વિવેચનકાર -

શ્રી વસંતનાથ દાનિયાલ ઇન્દિયાન ધીર

— પ્રકાશક —

અતાપચંદ્ર કેશવલાલ શાહ ૨

“કળ ધર ચેતન આવેગે? મેરે કળ ધર ચેતન આવેગે? ટેક
સળિરિ! લીલુ બલૈયા બાર બાર,

મેરે કળ ધર ચેતન આવેગે?”

રેન દીના માનુ ધ્યાન તુ સાટા,

બળ હું કે દગ્ગસ દેખાવે ગે? મેરે કળ૦ ૧

વિશ્વ-દીનાની ફિરે દુહટી, પીઉ પીઉ કરકે પોકારેગે,

પિઉ જાય મલે મમતામે,

લાલ અનત ગમાવેગે, મેરે કળ૦ ૨

કરે એક ઉપાય મે ઉદયમ, અનુભવ મિત્ર બોલાવેગે,

આય ઉપાય કરે કે અનુભવ,

નાય મેરા સમજાવેગે મેરે કળ૦ ૩

અનુભવ મિત્ર કહે સાહેબ! અરજ એક આવધારે ગે,

મમતા ત્યાગ સમતા ધર અપનો,

વેગે જાય મનાવેગે મેરે કળ૦ ૪

અનુભવ ચેતન મિત્ર મિલે હોઉ, મુમતિ નિશાન ધુગવેગે,

વિક્રમત મુળ જમ લીલામે,

અનુભવ પ્રીતિ જગાવેગે મેરે કળ૦ ૫

પ્રવેશક

વિજ્ઞાનયુગ એટલે કે આધુનિક યુગનાં જેમ
 વિજ્ઞાનયુગનું લક્ષણ છે તથા વિજ્ઞાન, અજ્ઞાન, અધર્મ
 દુધને બરોડા કેમ આવે છે? એક સ્વચ્છ દેશ
 કેમ આવે છે? કે પરિચાલિત દેશ કે નહીં કે
 નાના અને સૂક્ષ્મવિષયો સુધી જ વિજ્ઞાન વિજ્ઞાન
 પહોંચી જાય છે, વિજ્ઞાનની મિલિટરી, જ્યાં તે
 મિલિટરી માનવાપયોગી નથી કોઈ મિલિટરી સ્વચ્છ
 જાય છે સ્વચ્છની ગાંઠને બદલેલાં સ્વચ્છ સ્વચ્છ
 ઠંથામાં યુગાન્તર સુધી રાખીને દેશને દુઃસ્વસ્થ
 ચેત્તી જાય તેવી તીવ્ર દેશની વિજ્ઞાન મિલિટરી
 તેટલી મહાન છે એ પણ તેના દુસ્વસ્થતાને જોઈને
 પાપથીજ પડ્યા છે તે સ્વચ્છ દેશને જોઈને
 વિજ્ઞાનનું મહત્ત્વ અન્યથા કોઈ સ્વચ્છ કે સ્વચ્છ
 યુગમાં આધ્યાત્મિક પદો એ જોઈને દેશને જોઈને
 અજ્ઞાતીને બુદ્ધિયેવી પ્રાચીન જુદાં કે માત્ર તે
 ઐતિહાસિક મૃત્યુ આપણે મૃત્યુ કે જોઈને
 સત્તરમી કે અઠાસમી સદીને જોઈને જોઈને
 સાહિત્ય કૃતિ તરીકે તેને સ્થાન મળે છે જોઈને
 પહોંતુ તાત્વિક મૃત્યુ મમતાના વિજ્ઞાન સુધી

તે આધ્યાત્મિક પદોની અમુચ્ચ કિંમત છે કા-ણ તેનો મહેસો અમુચ્ચ છે મહા કવિ ડ્રાઇડન Dryden' લખે છે

"Pains of love be sweeter far
then all other Pleasures are "

પ્રેમની વેદના દુનિયાની સર્વ સુખમગવડો કરતા વધુ મધુ- છે એ ડ્રાઇડનનો કાવ્યમય વિચારજ પ્રત્યેક આધ્યાત્મિક પદનો સંદેશો છે વિજ્ઞાનની સર્વ સિદ્ધિઓના ક તા દિવ્ય પ્રેમની નાણુક ઉર્મિ વધુ વજનદાર છે એ સત્ય આમાનુ કોઈ પણ પદ પુરવાર કરી આપે તેવું છે આ રીતે આધ્યાત્મિક પદ ભુક્તાયેલા નૈતિક રહસ્યો સજ્જન ારે છે ધર્મ નીરસ નથી પૂર્ણાનંદમય છે અવિનાશીનું ઘર કેટલું રમણીય છે એ બધું આ પદો શીખવે છે અને ધર્મ પ્રત્યે ભયપ્રલોભનથી નહિ પણ સ્વાભાવિક આત્મીય જમાવે છે

માકરોની કાવ્યરચના સુધરીના મોળા જેવી હોય છે જાણે ધીની ગરળી સુક્ષ્મ ઝાટપટી ભાષા ભાવની શુદ્ધી પણ આ પદો તેમ નથી તે સાદા છે શબ્દોની ચમત્કૃતિ કે કલ્પના, ઉર્મિને ભાવનું સુક્ષ્માતિસુક્ષ્મ પીજણ તેમા તો છે જીવતા વિચારોનું સંગીત પરિચિત ઘરની કન્યા અપરિચિત ઘરની વહુ બનતી હોય છે ત્યારે વામગીમા ને સંગીત હોય છે તેવું સંગીત આ આ

આધ્યાત્મિક પદોના વિચારમાં છે એ સંગીતના બહુધ સુરા-
દ્વારા જે ભાવા ભાવની સૃષ્ટિ માકાન થઈ તે આ પદો
છે તત્ત્વજ્ઞાનમાં આવું વિચાર સંગીત એાધુ એવા મળે
છે દેવ્ય વિશ્વનુ આદિ કારણ પાછી છે એમ કહે છે
એનેકએગોરસ અભિને તે અદિ કારણ કહે અને ઘોઘાટ
ઉપજાવે છે કબીર કહે છે તેમ—

પટ ધોગર પટ જાહરચી દારમ જોગવા ફાસ

જેવાજ છે તો છુ પણ ઘણા ખરા દર્શનો બની
અયા છે જાણે મુદ્ધ મેદાનની રણભેરી વાગતી હોય તેવું
તત્ત્વજ્ઞાનનું કર્પુદ્ધ અવળુ થઈ ગયું છે આધ્યાત્મિક જ્ઞાનમાં
દિવ્ય સંગીતની સ્વર્ગીય મોહકતા છે તે આ પદો પરથી
સમજાયે તેમ એ પણ સમજાયે કે આ પદો રચનામાં
કૃત્રિમ પ્રયાતોનો મહામેરૂ ખડકાંબો નથી એ તો સહજ
સ્કુરણારૂપે છે શ્વાસોશ્વાસ જેવીજ સ્વાભાવિક સહજસ્કુરણા
છે બાધબિદ્ધમાં લખ્યું છે

‘ Out of fullness of heart mouth speaketh ’

હૃદય ભરાઈ જાય ત્યારે પ્રેમની ભાના જન્મે પ્રત્યેક
આધ્યાત્મિક પદના કર્તાની કૃતિ પણ તેવીજ છે ભગવાન
મહાવીરના સમયમાં કદાચ આવા આધ્યાત્મિક પદોની જરૂર
ન પણ હોય કારણ ત્યાં તો જે ચાર શબ્દો દ્વારાજ

આત્મવિકાસ થઈ શકતા એક પદવિપતિ અને ભગવાન
મહાવીર વચ્ચે જાન પિત વડ કે જાણા માગ્યા અતે?
જાતે તેના તો પદવિપતિનો આત્મ વિકાસ થઈ ગયો અને
તેને દિલ્લા લીધી એ બેચાર શબ્દો પાછળ અનેક જન્મો પી
દેહાળીએ પ્રકાશિત થઈ ગઈ એવા તન્મ્ય પ્રમાણક ભગવાન
હોય પછી આત્મિક પદના જુલુ નેત્રી નથી
પણ આજે બુદ્ધિનો અધાર યુગ છે ગણનાનો ઉપયોગ
નિવાન છુપાવનારી કરીએ છીએ તથા શુભ મન્કાર નવ્ય
કરવો હોય તો આવા આધ્યાત્મિક પદોના પુનરાવર્તન
દા । વાગવાર ઉત્તમ આત્મવિચાર રહજી જોઈએ જોઈએ
મન્કાર મન્કય ઉત્તમ તેટલી નૈનિદ મુકીની થાપણ વધુ
જોઈએ નૈનિદ થાપણ વધુ તેટલો આધ્યાત્મ પદ વધુ
કપાયો વા વાર આધ્યાત્મિક પદના પુનરાવર્તનથી એવી
તો ચિારશુદ્ધિ પ્રકટે કે વિચારને ગોઈ જણ પળે આચારમા
મુ રાની તેમ રી થઈ મુકે "તીમ જ્ઞાનદયા તેજ ચારિત્ર્ય" એ
ઉપાધ્યાયનુ સૂત્ર નાચુજ છે

ઉપાધ્યાયને પિયુની પથારી પાસે જે પ્રેમ વ્યવનો
કહ્યા ત તેમ પીજ અગત માલમિલકત છે તેના જલકેર
નોધખીનો રિપાર્ટ નજ હોવો જોઈએ, વિવેચનો નજ
જોઈએ નર્મ મન્કને વર્ચવના દોષિયાગ જુઠાણનો ઉપયોગ
કેમ કરાય? જ્યાં સુધી વિવેચકના વ્યક્તિત્વના ચિન્ધ
પાનમાનો રહ નીમ્મી મેગ નથી અપાયો ત્યાં સુધી

તેની પાને હોગિયા જુલાલા જ રહેશે ને તેમાં વિવેચ
પણ અયોગ્યજ ગણાય આથી આ વિવેચક પણ અયોગ્ય
છે છતાં પૂજ્ય વ્યક્તિઓનો આચાર ન આપણી
ધૂજના કાંઈ ન કરી શકે તેથીજ થોડુંક ધર્મ જલુ તેણે
લખ્યું છે કહેવાય છે મિત્રની જીલ્લ એવી કે કમ તોય
કે તે શરીરને આટે તો આમથી ફાળી નાય આધ્યત્મિક
પરોમાય એણે તેજ છે કે બુદ્ધિ તરી પડે જલ ના
છાલાર્થનેજ આવે આ પ્રયેષ પદ રાત હીડા જાણુ છે
વસ્તેષ પ્રજુનુ અવશકિતઓ નાયનુ રમણુ તમા છે રહી
અમાલોનક દ્રષ્ટિની જડજ શી જી ? છતાં કે
જેણે બુદ્ધિનો અર્થ હોય તો તત્ત્વજ્ઞાનથી વિદ્યુતિયા
દૂર કરવામાયે બુદ્ધિનો ઉપયોગ ધર્મ થક છે એણે તેના
આવરણ હતુ તમીજ પુનતત્ત્વવિદ હા લાયાનવાક : ૨૭
જમીનના કાણુ જોઈ અદલી જુના કોદાર ગોધી શ ના
આપણે પણ ઉદા જેના ગીખી આધ્યત્મિક રામાયણ
કૃષ્ણની ગમ લીલા ગોધી થઈએ તો થલુ

અર્થ વિવેચનનો પ્રયત્ન નથી જવા પડતા થે જાક
મુદા સર્થ તે પર યથાવશકિત વિચાર જા કરી છે કાંઈને
પણ આમાથી આધ્યાત્મ રમ જડજ તો આ પ્રયત્ન કૃતાય
થશે જાગી આપણે માટે તો સદાજપુરને બંધ મનાવીરે
આપેલ જ્ઞાન બાવીર્યને પરાક્રમનો બે ધર ઉપયોગી છે
પ્રત્યેથી ધ્યેય તરફ એવજી બનીએ દિશાન અને

પરાક્રમ કરીએ સૌ કાઈના ઉત્થાનને પરાક્રમમાં જો આ
સુદ્ર વવેચન ઉપયોગી તો આહોભાગ્ય

આ વા ૨

પૂજ્ય આચાર્ય વિજયધર્મ મુરિજી જેવા
દ્રવ્યાનુયોગના સાતા તેમજ અધ્યાત્મયોગી પુજ્ય ભદ્રકર
વિજયજી મહારાજ તેમજ માહિત્ય ગ્રેમી પુન્યથશે
વિજયજી મહારાજની આજ્ઞાથી આ કાર્ય હાથ લીધેલું
તેઓશ્રીએ મને જે સ્વાધ્યાયની તક આપી છે તે માટે
તેઓને હું ઋણી છું

સતચરણુજ

વસંતલાલ ઠાન્તિલાલ બી એ

વાચકે 'જસ'ની અનુભવ વાણી

[૧]

અત્મદર્શન

[રાગ-દાદી જગદા (૫૮)]

ચેતન ! અમ મોહિ દશન દી ?

તુમ દશને શિવમુખ પામી જો, તુમ દશને ભવ હીજો ચેતન ! ૧

તુમ કારણ તપ-સયમ-કિરિયા, કરે કલાલે દીન,

તુમ દશન મિનુ સખયા જુડી, અતન ચિન ન જીજો ચેતન ! ૨

ક્રિયા મૂંઝવણ હે જન કોઈ, જ્ઞાન એકમુ ખ્યા ૨,

મિલિત ભવ નમ દોકે ન આપે, તુ દોનું ને ન્યાય, ચેતન ! ૩

સખમે હે ઝોર સખમે નાદી, તુ નર રૂપ અકલો,

આપ ક્ષણાવે વિભાવે રમતો, તુ ગુર અક તુ ચલો ચેતન ! ૪

જોગી જામ અતિથિ મન્યામી, તુજ કાળો જાતુ ખોજો,

તુ તો તદજ શબ્દમ્યું પ્રવટે, ચિદાનંદી મોજો ચેતન ! ૫

અમ્બ અણખ પ્રભુ તુ જાતુ રૂપી, તુ અપની ગિ જાને,

અમ રૂપ અગમ અનુમારે, નેવક સુજગ જખારો ચેતન ! ૬

ચેતન અમ મોહિ દશન દીજો

વિવેચન

ચેતન અમ મોહિ દરિયા દીને, “અહીંયા” અમ’ શબ્દ ને વાપર્યો છે તે શબ્દ તો નાનો ઝ પછુ બનું મોટા દાનિદાસ તે કહી જાય છે ચેતન દવે મને દશન દે એ ‘દવે તો’ શબ્દ દ્વારા વિરહનો જે લાભો મળી જાય છે તેની યા દેવે ત્યાય ૨ પોતાની આખી તપન્યાપુત્રકનું સત્ત્વ રોમન એ દવે તો’ શબ્દ ઠાગ ખડુ કરી વેવાય છે એકજ શબ્દમાં જાણે કે ચેતનાનો ચેતન મારેનો અખડ અખય મગ ચાતુ છે તે આકર્ષકતરી રીતે સુચવાયો છે તેમજ એ અમ’ શબ્દ કશુક બીજુ પછુ સૂચન કરે છે, એ શબ્દથી જાણવા મળે છે કે આ પ કલાય નિરાશાની પગેમાં પછુ લખાયું તોય આટલું આટલું કયું દવે તો દશન દે જાણે કે અખડ પુરુષાર્થ પછુ કપરેક પળ બર બેમીને વિસાએ ખાય છે પછુ લખા કરી માયુ જાના થ પર ટકવે ઝ ને પથ આટનો કથોડે છતાં રમ્યનો છેડો કેમ આવેનો નથી તેમ વિચારે છે મી યશોવિજયજીની આ પ. લખતાં એ રિધતિ છે જાણે કે પોતાના પુરુષ સાથે સિદ્ધિને સરખાવતાં તેઓએ કાંઈજ મેળુ તથી, તેમ લાગે છે નિસસ કાંઈગટે વધુથજ પર કહેવું પિતા પિતા તમે મારા કેમ ત્યાગ કર્યો કે? આવો દેવી પુરા પછુ બલિદાનની પહેલી ક્ષણે પોતાની વાણીમાં આર્યા અધના ખોલ મોટા નિરાસ જની ગોળ જે માણસ છે તેને માણસના યો સહેનજ પડે છે સ’ની રીતમાં બને ફેરફાર દવે શ્રી યશોવિજયજી પછુ જાખરે મનુષ્ય દના, ગમે તેના અખડ પુરુષાર્થે જતા ચારેક વિદ્યા આરી જાય ને કહી કે આપુ આપુ સુ, દવે તો દશન દે તથ જાન

તે બની ઉઠી વ્યથા કે ની જાય છે । એ પેઠી ઊંચા ૫૫ પેટની રમણીય છે । “અગચ” પ્રકાશ” ની એ જાનના સ. કેટલી સુમધુર છે । એ અમુક પછુ કેવો આનંદ છે ।

આ દેવે તો’ સમ્પત્તિ પાઠળ ને પ્રેમીજનની ગીઃ અને જગતરા હની તેથી કાષ્ટ લાખ નદિ થાય એ પુરુષથી’ પુ. યજ્ઞવિગ્નથ તરત સમજ જાય છે, ને પોતાની જાત સજાગી લે ૭ શુભાવેની વિચરતા પછી મેળવે ૭ તરત સમજ જાય છે એતન તો નિત્યની સ્વામી વિક દયા છે તેના વિના કાષ્ટ ચલવાનું નથી એટલે તરતજ પ્રેમની મહુનનું રમ્મ ઉપાડે ૭ પ્રેમ એટલે પરસ્પરના સાચા મુલ્યે ને જોગખવુ એના એતનના સાચા મુલ્યને જોગખે ત્યારથી આત્મગતિ ઉત્પન્ન થાય ને આત્મરમણનામા પરિણામે એના એતનનું મુલ્ય સમજે ૭ દહે છે દે એતન । તાર મુખ મારા તર- વગે તો મને ડિવસુખ મને ને જાડ, ખ દલે એતન પણ એતનનું મુલ્ય સમજતો થાય ત્યારે આ મમણીને તે સ્વીકારે મેલના સહયોગથીજ દેવાણુ મરિતું નવીર્માણુ થાય કંડણુ ધાતુઓ એ- રસ થતી નથી મેડે પીત્રમે ત્યારે એક રસ થાય, વિનવણીથી એતન એ પીત્રમે, એવી એતનાન અપ્પા છે, તેથી આવી વિનવણી કયે જાય છે પરસ્પરના મુલ્યો જોગખવાથી પ્રેમ બધાય ૭ તેથી એતનને પણ એતનાનું મુલ્ય સમજવું જોઈએ એના વિના એતન કેવળ સાન્નિદ્ય કે પનાજ છે કે વિ પાત્રિજ છે માનવીના અદસ્ત એતન એતના મગવાથીજ લગ્નચરણે પુગાય છે ને એના એતન મગવાથીજ મુગ્ધ બને છે, પુર્ણ બને છે પરસ્પરની આ અનિવાર્યતાજ અખડ હૃદય પ્રેમનું રહસ્ય ૭

આધ્યાત્મ રસની છેત્રી જુમિશી પટોચા એતનનું મિલન

વિવેચન

ચેતન, અન મોહિ દક્ષિણ દીગે 'અહીંયા' 'અખ' શબ્દ
 ને વાપરે છે તે શબ્દ તો નાનો ૭ પશુ બહુ મોટા ઇતિહાસ
 તે કહી જાય છે ચેતન દરે મને દશન દે એ 'હવે તો' શબ્દ
 દાસ વિરહનો ને લાખો ઘણ બનીત ધયો છે તેની યા દેવે ત્યાં
 છે પોતાની આખી તપન્યાપુવકનું સત્ય શોધન એ 'હવે તો'
 શબ્દ ઢાગ ખડુ કરી દવાય છે એકજ શબ્દમા જાણે કે
 ચેતનાનો ચેતન માટેનો અખડ મનુષ્ય થઈ ચાલુ છે તે આકતરી
 રીતે સુચવાયો છે તેમજ એ અન' શબ્દ કશુંક બીજું પણ
 સૂચન કરે છે એ શબ્દથી જાણવા મળે છે કે આ પ કાવ્ય
 નિરાશાની પથોમાં પણ લખાણું હોય આટલું આટલું કપું હવે
 તો દશન દે જાણે કે અખડ પુરુષાર્થ પશુ ક્યારેક પણ જર
 મેસીને વિસામે ખાય છે પણ લખા કરી માણુ માનના થડ પર
 ટકવે છે ને પથ આટલો કપાયો છતાં રમતાયો છેડો કેમ આવતો
 નથી તેમ વિચારે છે શ્રી યશોવિજયજીની આ પદ લખતાં એ
 ધ્યતિ છે જાણે કે પોતાના પુરુષાય સાથે સિદ્ધિને સરખાવતા
 તેઓએ કાંઈજ મેળવ્યું તથી, તેમ લાગે છે મિસલ કાંઈરે
 વધુચલ પર કહેલું પિતા ! પિતા ! તમે માગે કેમ ત્યાગ કર્યો
 હવે આવો દૈવી પુરા પશુ બલિદાનની પટેની ફાળોએ પોતાની
 વાણીમા આસ્થા અખા ખોદા બેઠો નિરાશ બની ગયા ને
 માણસ છે તેને માણસના પુખ્ત સહેવાજ પડે છે સંવની
 રીતમા જાને ફેરફાર હવે શ્રી યશોવિજયજી પડુ બાખરે મનુષ્ય
 હતા મને તેવા અખડ પુરુષાર્થો જતા ચારેક નિરાશ આવી જાય
 ને કહી હ આપું આટલું હુ હવે તો દશન દે છતાં અખ

દેવની ઉડી નથા કે રી બચ છે ! એ રી નિતયા પશુ કેટલી રમણી છે ! પ્રમથ પ્રમથ ની એ પાકુ રા કેટલી સુમધુર છે ! એ આમુખા પશુ કેવો આનંદ છે !

આ હવે તો સમજી પાછા જે મિમીક્ષનની ચીઝ અને જગતના દુની તેથી કંઈ સામ નરિ થાય એ પુરથી પુ મોરિજવણ તરત સમજી જાય કે ન પોતાની જાત સલામતી લે તો ગુમાવેલી સિયરતા પછી મેજવે છે, તરત સમજી જાય છે એવન તો નિત્યની આજીવિકા દશા છે તેના નિના દાર્ઢ ચલવાનું નથી એટલ તરતજ મિમની મુકુલપુ સ્વજ ઉપાડે કે પ્રિમ એટલે પરપરના સાચા મુલ્યેને ગોળખવું એવના એતનના સાચા મુલ્યને ઓળખે ત્યારથી આત્મરતિ ઉપન થાય તે આત્મરમખુનામા પરિજામે એવના એવનું મુલ્ય સમજે છે કહે છે હે એવન ! તાર મુખ મારા તરફ વળે તો મને સિક્કુખ મને ને બલકુ ખ દો નેનન પશુ એવનાનું મુલ્ય સમજનો થાય ત્યારે આ મમખૂને તે સ્વીકારે મેજના સહયોગથીજ કલ્યાણ મસ્તિનું નરિર્માલ્યુ થાય કહ્યું ધાનુઓ એક રમ મની નથી મેકે પીગમે ત્યારે એ રસ થાય વિનવણીથી એવન એ પીગમમે એવી એવનાન ગ્રધ્યા છે, તેથી આવી વિનવણી કહે જાય છે પરપરના મુલ્યો ઓળખવાથી પ્રિમ બધાય છે તેથી એતનને પણ એતનાનું મુલ્ય સમજવું જોઈએ એવના વિના એતન કેવળ શાન્દિ ક પનાજ છે કે ચિત્તાકૃતિજ છે, માનવીના અદરુ એવન એવના મમગ્રથીજ જન્મજનરે પુન્ય છે તે એવના એવન મગવાથીજ મુક્ત બને છે પુન બને છે પરપરની આ અનિવાર્યતાજ અખ - ઇશ્વર પ્રિમનું સ્વરૂપ છે

આધ્યાત્મ રસની છેતી બુધિમતે પડેચક એવનનું મિલન

વિવેચન

ચેતન અન મોહિ દિશન દીને, 'અહીંયા' 'અખ' શબ્દ
 ને વાપરો છ તે શબ્દ તે નાને ૪ પશુ બહુ મોટા હનિદાસ
 તે કહી જાય છે ચેતન ત્રે મને દસન દે એ "દવે તો" શબ્દ
 દાસ વિરહનો ને લાખો મળ બનીન મયો ॥ તેની યાદ દેવદાસ
 છે પોતાની આખી તપશ્ચર્યાપુવકનું સત્ય શોધન એ 'દવે તો'
 શબ્દ દાગ ખડુ કરી દેવાય છે એકજ શબ્દમાં જાણે કે
 ચેતનાનો ચેતન મારેનો અખડ પ્રભુય મલ ચાનુ છે તે આકતરી
 રીતે સુચવાયો છે તેમજ ૧ 'અન શબ્દ કશુક બીજુ પજા
 મૂચન કરે છે એ શબ્દથી જાણવા મળે છે, કે આ પદ કદાચ
 નિરાશાની પળોમાં પશુ સખાનું હોય આટલું આટલું કયું દવે
 તો દસન દે જાણે કે અખડ પુરુષાર્થ પજા ક્યારેક પજા બર
 મેસીને વિસામે ખાય છે પમ સખા કરી માયુ જાના થા પર
 ટકવે ૩ તે પમ આટલો કપાયો જતા રમતાને છેડે કેમ આવેનો
 નથી તેમ વિચારે છે શ્રી મહોવિજયજીની આ પદ સખતાં એ
 સ્થિતિ ॥ જાણે કે પોતાના પુરુષય સાથે સિદ્ધિ સરખાવતા
 તેઓએ કાઈજ મેગબુ તથી તેમ લામે છે જિસસ કાઈરે
 વધસ્યબ પર કહેલુ 'પિતા' પિતા ૧ તમે મારે કેમ ત્યાગ કર્યો
 ૮' આવો દેવી પુરા પશુ બલિદાનની પહેલી દાણોએ પોતાની
 વાણીમાં આસ્થા અધ્વા જોઈ બેરો નિરાશ બની ગયા ને
 માણસ છે તેને માણસના દુખો સહેવાજ પડે છે સહેવની
 રીતમાં બને ફેરફાર હવ શ્રી મહોવિજયજી પશુ જાખરે મનુ વ
 હવા મમે તેવા અખડ પુરુષાર્થો જતા ચારેક નિરાશ આવી જાય
 ને કહી કે આનુ આટલું મુ, દવે તો દસન દે જાણે કે

તે પત્ની ઉઠી નય્યા કે ની લાગ છે । એ વેરી તિરાચા પણ પેટની રમણીર છે । પ્રમથ ' પ્રકાશ ની એ વ્યાકુલ રા. કેટલી સુમધુર છે । એ આસુમા પણ કેવો આનંદ છે ।

આ દુવે તો સગ્ગતી પાળા જે પ્રેમીજનની ચીઃ અને બગતગ હતી તેથી કાષ્ઠ લાખ નરિ થાય ના પુરુષથી પુ મરોવિનયજી તરત સમજી જાય છે, તે પોતાની જાત સજાણી લે ૭ ગુમાવેની સ્થિતિ પછી મેળવે છે, તરત સમજી જાય છે એતન તો નિત્યની સ્વાનવિક કયા છે તેના વિના કાઈ ચલવાનું નથી એટલે તરતજ પ્રેમની મૃદુતાનું રાગ ઉપાડે છે પ્રેમ એટલે પરસ્પરના સાચા મુત્યને જોળખવું એના એતનના સાચા મુત્યને જોળખે ત્યારથી આત્મરતિ ઉત્પન્ન થાય ને આત્મરમણતામાં પરિણમે એતના એતનનું મુન્ય સમજે છે કહે છે, હો એતન ! તારૂ મૂખ મારા તરફ વળે તો મને રિવમુખ મને ને લવદુ ખ ટળે એતન પણ એતનનું મુન્ય સમજતો થાય ત્યારે આ મનસ્વીને તે સ્વીકારે એહના સહયોગધાન કલાણુ મદિરું નવિર્માણુ થાય કાણુ ધાતુઓ એક રસ થતી નથી એઉ પીગળે ત્યારે એક રસ થાય વિતવણીથી એતન એ પીગળશે એની એતનને શ્રધ્ધા છે તેથી આવી વિતવણી ક્યે જાય છે પરસ્પરના મૂલ્યે જોળખવાથી પ્રેમ બધાય છે તેથી એતનને પણ એતનનું મૂલ્ય સમજવું જોઈએ એતના વિના એતન કેવળ શાન્તિક કે પનાજ છે, કે સિદ્ધાંતિજ છે માનવીના અંદરનું એતન એતના મગધથીજ લગજનરપે પુખ્ત છે ને એતના એતન મગધથીજ મુક્ત બને છે પુર્ણ બને છે પરસ્પરની આ અનિવાર્યતાજ અખડ હૃદય પ્રેમનું રહસ્ય છે

આખ્યાતમ રસની છે ની ભુમિકાનો પટોચા એતનનું મિલન

અનિવાય છે એ મિલન પથે કબક રિધ્ના ઉભા છે બીજાઓની
 માધનાતુ તટસ્થતાને પદિષ્ણુ મરી પોતાના માગને નિંકટક કરાય
 છે એનું નામ જ વ્યવહારિક જ્ઞાપણ જ્ઞાપણ એટલે ભૂતોમાયી
 પણ શીખરની આવડત બીજાઓ કના કસાયા ને લય મા તેનું જ્ઞાન
 વ્યવહારિક જ્ઞાપણનો અગત્યનો ભાગ છે શ્રી યમોચિન્મયજી, બીજા
 સાધકો પૂજ્ય તથા અભેદપદુ કેમ નથી પામતા તેનું તારિકક
 અવગણ કર તેઓ મ્હં છે કોઈ કિનામાજ ભુષિને જડ કરી
 રોમર્ષ રહ્યો છે મોઢ નાન પાછળજ યોગી ખીલે બાધી મડી
 રહ્યો છે આખ્યાય જીવનના દુઃખે - દુઃખ કરી નાનવાથી કોઈ
 જીવનના સાચા રસનું સજન કરી શકતુ તથી અકના જ્ઞાન કે
 એકની કિનારી જીવનમા માન માનસિક મુચોનુ કુમખુજ રચાય છે
 ને એ મુચો અર્વા સખ્ત પડી ભય છે કે તેને ઉકેલના ઉકેલતા
 તો એમજ લાગે છે કે એના કરતાં તો સસારની શુચ સારી

જ્ઞાન કિવાની નોખી 'નોખી જમાત ઉભી કરવાથી વિભાત
 બે રણી કરવાથી ધમ' એક એવો નવો સસાર રચે છે તે
 સંનાર આપણા સસાર જોવેજ કોણેમય ને પ્રપચી છે
 તે ધમ' સસારની પડિતાર્થ આપણા અજ્ઞાન જેટલીજ ભમ અને
 બેઢમને ઉભી કરનારી છે ને ત્યાની મુદ્ધકિયાઓ આપણા પ્રમા જેટલીજ
 મ યો દુગ ધ મારતી છે માર જ્ઞાને કિવાના સમુક્ત સ યોજનથીજ
 મુનિત્ત્વા આત્મામા ઉત્તરી શખય આ એક પ્રચડ સખનન સ્થળ
 છે આ મ્હો ફાડી ઉભેલી એક પ્રચડ ખીજુ આખ્યાય મારગમા
 છે ને તેજો મજા પ્રાસીઓનો ભોગ લીના છે શ્રી યમોચિન્મયજી
 બીજાઓના દોષો બેઢન પોને સામે માગે છે કે નહિ તે નમ્કી
 કંગ લે તારોનો દાનદાષ્ટ સાથે નેજ બેસાડી ધમને વ્યવહારિક
 સ્વરૂપ આપે છે નેતન મિલન અખા નિરહાતુર પરોચિન્મયજી માન

આવેશને હું માનતો નથી. ને ધીર મનનીથી ખાલોતો ભાવના
અમલ રાખના મને તરફ નીકળી જાય છે અને તેથી જ તેમના
પુણ્ય રખવાન થઈને નથી.

એ મીત્રે પણ દેવ તેના બીજા સાથેના જુએ છે. આ
મીત્ર બીજાની નિહાળે નથી. દેવ જલસામ પણ સત્ય મોક્ષના
ભાવનાને ઓળખાને આપ્યો. તે છે. આ વગરિયપણ નિચાડે
છે કે મોક્ષના પથ વિરિત છે. સારો પણ પુણ્ય છે. પણ કોઈક
ઉપી વિદ્યામાં ઉપી રહે જ છે કે, મોક્ષ મુક્તિમાં જલને મોક્ષ
પ્રેમ મુક્તિમાં મોક્ષ કરે કે કોઈક મોક્ષે છે એ જલ ઉપીમાં નીચે
તુલ્ય મુક્ષે છે. મોક્ષે આપે અને જલ મુક્તિમાં જલ સહજાતના પાકા
આવે છે. બનાતી સારા. રૂપી રૂપી અમલે ચીમતારી જલ છે
આપે કરણે શુદ્ધ. જલમાં સાધકે જલાર “શા માટે?” “શા
માટે?” મોક્ષપુટે છે ત્યારે સ્વદેશિક તત્ત્વજ્ઞાન મ્યાર છે જોક્ષ
મનાં શો મોક્ષની નિર્મલતા કહે છે. ‘જલની વિદ્યા પધ્ધતિ
ને Hagarth જલ કપલ છે વિદ્યાર્થીને જલે જલાર બાજો પ્રેમ
પુણ્ય જલ મહી અને શુદ્ધ શુદ્ધ’ ને જલને ‘શા માટે?’ ‘શા
માટે?’ પુણ્યમાં શો ત્યાર સાચી મોક્ષવર્ણના જ મમલો.” સાચા તત્ત્વજ્ઞાનને
જ મ પણ ‘શા માટે?’ ‘શા માટે?’ પુણ્યથી જ થશે. આ
વગરિયપણ પણ આપે જલ સાવેલી કરણ વિદ્યાત્મક ‘શા
માટે?’ પુટે છે ને તેમો જલજ મને કે એ જલમાં મીત્ર
સાવેલા દેવ જલે છે ને દેવ કહે છે કે મુક્તિ સદેશ સમિતી
મોક્ષે છે તેનું અમલ આપેને જલ નથી. વિદ્યાનદી મોક્ષદા
પ્રગટે છે, તેનું તેઓને જલ નથી. સદેશ સમિતિ એને આત્મિક
સ્થિતિ, તમોક્ષના અવરોધક જલાર દીન થાય કે સદેશ મુક્તિને

જામે પ્રમશ પુનઃ માફો આ સમજાય થોડુંક નવન્ય વિભસ માટે
વિચારવું જરૂરી છે

પ્રત્યેક મનન્યમય પદ્યને વિભસ થયેલ જોડો વિભસ તેજ
તેની અભાવિક રૂ છે આથીજ પ્રત્યેક વિદ્યાર્થી પાસે સૌથી અગ
ત્યનો પ્રશ્ન બાકો દેખાતોનિઃ સમાજધાર મળાય સવિગમનો જ
માનસિક વિભસ માટે અવશ્યતા : એવા છે ઇદિયો અને ભુધિના
વિકાસ માટે વિદ્યાર્થીનો ઉદ્દેશ છે તે રીતેજ ચિત્તના વિભસ
માટે શરૂઆત વિદ્યાર્થીને પ્રશ્નિત કાગળ દવા ઉદાસનો ગુરુઆશ્રમ
' સાકુનલ નો કલ્પસપી આશ્રમ અને કૃષ્ણ લક્ષ્મણે સંદીપની
પ્રશ્નિતો આશ્રમ આપજોને એ સાચું સમજાવે કે જે ચિત્તનો વિભસ
આમ શરૂઆત વિદ્યાર્થીનો માટે કાગળ દવા આપજોને એ કે શરીર
છદિય ભુધિ ને ચિત્તના વિભસમા બહારના તત્ત્વો અમર્યાદા પામ્યા
છે, પણ આ બધા શરીર, ઇદિયો, ભુધિ અને ચિત્તના વિકાસનો
સરવાળો ખરીએ તો પણ છવનનો વિભસ પુરો થયો થી મધુક
પુનઃ અગત્યનું રહી જાય છે તે એ છે કે અતસહમનો વિભસ
જો વિકાસ નિર્મિત કરાવે છે કેઈ શરૂ કે વિદ્યાર્થી કરાવી શકે
નથી ત્યાં પુરને આ ગમા Sigmund જેવા તત્ત્વો સીધા પાડ્યા
જેવા કહ્યા છે તે દિશા સુચન કરે પણ શક્તિ ન ખરી આપે
આથીજ કોપનિઃ માં આત્માને સ્વયં જોડે કહ્યો છે ને મન મા
ભુધિ પણ અતસહમ અતસહમ લાગે કહે છે આત્માજ
આત્માજ શબ્દ છે, આત્માજ આત્માનો દીપક છે,
એમ કહે કે વિભસને માટે જ્ય એનોજ આગળ આદરે સમૂહ
ભાવનાનો આજે તો એટલો વિભસ થયો છે કે મન મનના પાનુ
મગીન ભરવા આન મદાન ઉગ્રોગપતિના સદ્ગુણથી ચલાવવાના સ્વપ્ને

સેવા ૩૫૪ આની સમજાવના આત્મવિશ્વસમાં નુકસાન નથી આવતી ત્યાં તો એમના જાવનાજ નામ પડે છે એવે અનુભવ આગળ વધવાનું છે માનવીએ માન પેતા ૫૪ વિશ્વાસ રાખી પ્રશ્નના પાના આરબવાની ૬ વિશ્વસપથ પરની નથી આ ૨૫૪ જાવના બનાવે રો જોમ મે છે એટલી ૬ થા ૫૪ ૬૬

"I belong to my self and no one else
Keep your distance"

અર્થ - (સાક્ષરતા પામેલ) તમે સર્વે દુર રહો મનુષ્ય મા
આન માન મારા પેતાનામાજ ૪

વિશ્વાસમાં મેજ સર્વે થા રાખવાના હાન , તેમાનું આ પટેનું સ્વયં થયું ૬ સૌએ પેતાની મેજેજ પેતાનો વિશ્વાસ રાખે છે ખીજી સ્વયં એ ૩ વિશ્વસ અહીંનું ' સર્વ તે રાખી થા ' જે જો ૧૨ છે તેમા સમાજ ૬ અહીંનું વિશ્વાસ આજેજ ત્યાં ૧૨ આજે સર્વે જાણે છે તે વિશ્વાસનું તરત જાન સમજે ૬ આ રીતે વિશ્વાસ મરના મરના સદા ૬ રાખિત પ્રમદ ૬ વિશ્વાસનું આ તરતજાન સમજવાથી ચૈતન્ય મદજ રાખિત ૫૪ પ્રમદ છે તેની અવધન જાણી ૬ ૧૨ આ

જોડે અંશે સમ દેવનું વિશ્વ જોધુ થયું તેને અંશે આત્માની સ્વાભાવિક સ્થિતિ આવાર્જાવ પામે, જોડે અંશે અંશે ૧૨ ૧૪ છુટી 'ત્યાં જો ૧૨ તેટલે અંશે ચૈતન્ય જામે અહીં સત્ય રહે અંશે ત્યાં પ્રગટ થાય અને ચૈતન્ય મરે

ચૈતન્ય મેજાવ થયો છે કે નહી તેની પરીક્ષા કોઈ મનુષ્ય

કરવી તેવ તો જોતુ કે તેમના ચિત્ત ની યોજા છે કે નહિ
જોટશે અશે માણસ અનદનો સમજા બને છે તેને જાણે હજાર
તેને મળ્યો સમજ્યો કવિવર દાગોડ તેના 'Man' પુસ્તકમાં
લખે છે કે = Gladness is the criterion of union

ચિદાનંદ તે ચિત્તનની પરીક્ષા છે કેવા વર્તે આરમિય ઉપાસ
માં અને કેને દહેરે નાજિયેર યોજા ચલાયા તેથી હજારની કેની
નજીક મના તે નકડી થતુ નથી એ તપસ્યા અને એ બંધિત કેને
અશે તમારામાં ચિદાનંદ પ્રગાવી જાય છે કેટલા અશે
આત્મિક પ્રસન્નતા પ્રગટાવી રહી છે તેજ ચેતન ચિત્તપ કેસો થયો
તે નકડી કરશે આપી જ આનંદપનજી મહારાજ કહે છે- 'ચિત્ત
પ્રસન્નેરે તે પૂજન રૂણ કહ્યું' ચિત્ત પ્રસન્નતા તે પુજનરૂણ રૂણ
છે ચેતન મેળાપથી કાઈ ધરના નાજિયા સોનાના બનતા નથી કે
ધરના સુનામાંથી નળિયે પ્રગમ નથી પણ માનસ ક્રિતિજને
સુઝાડી કેની પ્રચક ચિદાનંદની ડોળો ઉઠ્યો છે, તે આરોગ્ય પ્રસન્નતા
થઈ રહે છે ચેતન્ય સ્પર્શનું બીજુ નામજ ચિદાનંદ છે એ
રસાના રસતમ - રસોના પણ સાચો રસ માધુય-સાગર આત્માનો
સ્પર્શ થતા જડ પદ્ધતિમાં પણ જીવન માધુર્ય ઉભરાય છે એ ચેતન્ય
સ્પર્શ વગર તપ સયમને કિયા ક્યા સુધી મારી કરવી ની જોડો
વે ૧૨ ક્યા સુધી કરવો ? ખેચારના સાધના ચા કામની ની રાનપર
હીરા મોતીના ધરેણા મુકવાથી શો ફાયદો ? જીવનમાં દરોહા-મરી
જતો ત્યારે તેની સાથે તેની દાગી અને કુળ પરિવારને દાટવામાં
આવેલો કેવી મુખાઈ ! આપણે પણ મૃત આત્માનેજ આ પુજનો
હીવેલો સુમધિ પુષ્પળી ચાનીએ છીએ એ દુરત સમયથી
મૃત આત્માને જતો પ્રવો જોઈએ અનાતમ પદ્ધતિની આ માપગની
પકડને છે ૧૪વી જોડા અનાતમ સારથી મરી દુવનો રથ

દુર્યોધનના લઈ જવો જોઈએ તેથીજ કૃષ્ણે અનુ નનો રથ હાં પે
બધી સાધના-ક્રિયામાં આત્મા મૂખ્ય જોઈએ અનાત્મ વિચારણાથી
જનન પ્રસદ્ધ રવાખને સડવા માંડ્યો છે તેને મર્ત મરે ત્યારે ધમ
આચર્યો કહેવાન આત્માનો વિચાર બધ કશે ને સસાર શર ધરે
સસારનો સ્થિતિ બન કશે ને આત્માનુ જવન શકે ધયુ મેકે
પરમ્પર નિરૂદ્ધ સ્વરૂપો છે શ્રી યોગેશ્વરજીએ નિશ્ચયના લક્ષ્ય નિના
ક્રિયા પ્રનાર ધર્મ વર્ગ મામે આ પુ તો નાવે પોક્ષર્થો કે તપ
સવમ ક્રિયા પ્રબળ નાની અને તુલ્ય વસ્તુ છે જો આત્માને
અનુલક્ષીને ન હોય જો બધી આત્મદેવની પખો વીજની
પરિચારિકાઓ છે માણુ છે આત્માને નહોતો ન કરે સદન કરીને
મેટાકશે ને તે તપ સવમ ક્રિયાનો તેમા ઉપયોગ કશે આ ક્રાંતિપ્ર-
વચનો છે કદાચ તે મળેનો રહીયુસ્ત વર્ગ આ સાબળી કોવંથી
લાલચોળ આખોએ બાલ્યા ચાવતો હો તેમ કાણુ નાનો
શ્રીયોગેશ્વરજીએ આત્માની સવોપરિતા આપી ધમતુ સર્વોચ્ચ
સ્વરૂપ અનુભવ વાણીથી કહ્યું છે

વિદ્યાનની બધી નશિનો મયેગચાળામા કાચના વાસણમાં રસા
પણુ મિથુણથી યાય છે જેમ્સ વોટ આપે કનાક કીટસીનુ
દાખલું ઉઘાડવાસ કરે ને રત્ને એ જીન સોધી મળેતો કેવળ જીવનના
પ્રયમેજ નૈતાનિક સોધમા અચલ્યનો ભગ લખવે છે પણુ ચેતન
મેઘવસાની આખારિકક સોધ કરના માટે તો શરીર શુદ્ધિ અને
ચિત્તના વસ્ત્રો ઉનારી નાંખી દેવા પડે છે તો જ આ માની શીતળ
લદરીનો પુણ્ય સ્પર્શ યાય સ્વાનુભવની સોધ માટે તો શરીરનુ
મમલ શુદ્ધિનુ ચાતુર્ય અને ચિત્તના સસ્મરો-દુઃકમાં અદને તપની
મયડ બહીમાં જોયાવલુ પડે આથી લાખો નૈતાનિક સોધોના

કરતાય એ- આધ્યાત્મિક શોધ વધુ કિમતીને દુલભ છે આધ્યાત્મિક શોધ એટલે ચેતનનો મેળાપ આ પ આધ્યાત્મિક શોધના એક ભાગ રૂપજ છે તે પ મા યોગિનિ- શોધ પાઠળ હોય છે એથી એ અનેક ધર્મી એકાગ્ર સાધનાતે સત્યની શોધમાં જળ્યાવાઈ

જીવન એટલે અકસ્માનોનું સમઢાલપ જીવનમાં પ્રવેશો એટલે ચારે બાજુ અકસ્માતોનો અકસ્માતોજ દેખાશે જીવનમાં કયા પટ્ટે અથવા ધારીએ છીએ ને કયા પટ્ટેથી જઈએ છીએ વિગર એક વેક શીડ" જેના પુનઃક્રમ કરતાં આ ૩ સ્ત્રીયને વાત્રપનું શિક્ષણ મેનુ હવે ને મન્યો તે એ- કવિ દિલ્લિયરને નિન્કાર અને નેપોલિયનને આશ્વિત્યમાર બનવું હતું, પણ બને ખની સરસુખત્યાર બન્યા જીવન એટલે પ્રારબ્ધના ખેલ અજુધારા અકસ્માતોનું આશ્વરજ જીવનનો રસ છે પણ આધ્યાત્મિક દુનિયામાં આકસ્માતો જેવું કશું જ નથી ચેતનનું દશન અને શોધ અકસ્માતોથી નથી થતી જેટલી વધુ તપનના અને જેટલો રૂઢ આ મ બોમ, જેટલું વધુસ્વાપ્ન મેનની આત્માનું બલની રામ્યતા વચરે ત્યાં તે ન્યકગણિતની શોધમાધથીજ મર્મ આલે બધુંજ બજાનિક નિયમ પ્રાક કરોજ અકસ્માત નથી જેટલી સાચા ઉમ તેની સિંધુ વધુ જ દી એ જોમ્મ બેતાનિ- નિયમ ત્યાં છે ચેતન અકસ્માતથી નથી મળતો તીવ અને રૂઢ પુ રામથીજ મને છે લતામડપ નીએ રીસાઈ રાધા સુષ બલ અને દૈયો આનીને મનાવે એ બધું માન્યમાજ માએ અરી તો તે ઉષવાનો / કોઈ જગ્યાડાનું નથી જીવનમાં પુરવાયજ સમ છે એટલું બડ સત્ય કે પ્રારબ્ધ એ અસત્ય થા પા છે

આ રિવેચનમાં નિશ્ચય નેમજ ઉપાલન તરફ જે વધુ એ-

અરેવ છે તે કિવાની જગ્યા તથા ઉત્તમ નિમિત્તોના એવની
 પાછા ઉત્તર તરફ દ્રષ્ટિની આશીર્વાદ નિવરણ કરવા માટે છે
 પરંતુ અવધાન-કિંમતે નિમિત્તની કમી જરૂર નથી માનવ લેણ
 રાત્રી સમજાવતું નથી. ધર્મના દરબા કાગળમાં તે આગવોથી બધું
 જાણેથી પણ અમલી ઉતરતી આ છે પરંતુ એ આગવોથી
 ઉતરતો કમિસ રિમસ હતું, જોડિયું પાલું રહે અને અત
 નુર્મ પાલું આવે એ આમ આન આગવો આપ આ વિચેચનમાં
 મુખ્ય છે યાત્રાના એ નીચે કમચિત્તે અને ઉપાદાનના બાના
 તમે નિમિત્તને તોડેલાની જરા પણ વાત નથી, યાત્રા અને મિયા
 બાદ અને નિર્મલ ઉપાદાન, અને નિમિત્ત એ તે એક રચના
 ને આ તમામ છે તેમાં એમ્મ ગક નૈમ નથી. પેતાની
 કામમાં બને મુખ્ય છે અને તે પ્રમાણે પ્રશંસા થાતે જ ન
 રાજ કંઈ મને પગે ચાડે છે હવે પછીના પદો-વિચેચનમ પણ
 વાચકે આ વાતને ખાસ લક્ષ્યમાં લે

૫૬ [૨]

પ્રભુનું સાચું ધ્યાન

પરમ પ્રભુ સખજન શબ્દ ધ્યાવે,

જન લગ આત-સરમ ન ભાગે, તખતમ કોઠે ન પાવે,

પરમ પ્રભુ મખજન શબ્દ ધ્યાવે, ન

સમ્ય અસ દેખે જગ લોગી, લેખિતુ મમતા આવે,

મમતા અ પાકો, ચિત્ત ચિત્ત આરે

સહજ શાન્તિ અરૂ ભક્તિ મુગુરૂડી, તે વિત જોમ જગાવે,
 ગુન પર્યાય કવ્યનુ આપને, તો લગ કોડે લગાવે,-૫-૩
 પદ્મતલ પૂગન વે. અરૂ ગીત મૂરખ અર્ધ ન ભાવે,
 ઈત ઉત કિન્ત મહત નસ નાહી, જ્યો પરુ ચર્ચિતલાવે-૫-૮
 પુ.ગણસે ત્યારો પ્રભુ મેગે પુ.ગવ આપ દિપાવે,
 ઉતમે અતર નાહી હુમારે અખ મહા ભાગે નવે,-૫-૫
 અનન અનખ અન અનર નિરજન, મો પ્રભુ સહજ મુહાવે,
 અતરયામી પૂરન પ્રગટાવો, મેનકે જમ ગુન ગાવે-૫-૮

વિવેચન

‘પ્રભુ’ ‘પ્રભુ’! શાન્તિ રૂપ સૌ પૂજે છે પ્રભુ સ્વ ની વપરાવ
 સો કોઈ પુરુષોત્તમી કરે છે પદ્મ જીવનના તળિયેથી તે રોચ સુધી
 જે અમાર પડેડો છે તે પરિચિતિમા કુલ પરિવારન થતુ નથી.
 જો યાદિ જાપથી જીવનની કુદસા સુધંગી નથી માનવી કે દેવર
 રહેતો મોટો નકેદર સનધ નિવ સખોઆરથી ન માતો નથી
 ઈંદર માન ગુણમા રાખેથી ખરી નો યી માદ ના જીવથી
 ઈંદર રીજાય છે સચારતુ અતિત્ત્વ લુકુ ચાંપા ૩ ત્યારે
 ઈંદર જીવનમા સત્ય રૂપે પ્રવેશે ૬ જ્યાં સુધી મનની પાસે
 ચિન્તિત અદખર છે વિગતી ૪ જ્યાં લગાવો પોતાના
 અરૂપ ધમમા બેગી દેસાની સુનચાપ ખાત છે જ્યાં મુધી

સસારિ પાથેઆ માગપણુને જાન માનવીનું અનન્ય મનન
જાણી જાન હ લા સુતી અમર્ય મનની વળ કોમ. ૫૭
દુઃખ રૂપે જોને જાણી હંચર બળની કંઈ ને તે દામ. કદમ
દોઢો દવાવનાની કિયજી મની રહે ૩ તેરી નિામ નદિ અમ
જાણી હંચરના માનિ કે મરુતી સખા વર્ગી દકષ મનની
સસ્તિ લાવના ક ન બને હંચર રુદ્ધ ૪ તેરી વમર લો
મદાનિતુ મગન સ્વરૂપ ન પશાન

‘મણુ’ મણુ એવી રીતે જનર ૧ એ ૩ જે ૧ દરખા
મમભાગમા જે તેજસ્વેત છુપાશે હ તે જાણી બળ. ૨૫૫
વડેય લાગે ને ચિત્તપ્રેરણે લીલો ને મનર બળને લ્યે વધી
મમતાથી નાસી છુગને સમતામા જઈ સખાવ નરી, તથા દુગી
બધે ધામિ પ્રથમે જાનના પ્રજ્ઞાને ૨૭ ૪ સી રુદ્ધ નરી
ગિતો અમર એઢે કી રુદ્ધાવરી હંચર માગ ૪ જય નરી
એ તો દુવતી જાણી વિરાટ સતિ ૭ હંચર ૧૪ ૧૫ નરી
આપ ૭ હંચરનું સમરથુ ૧૬ જે ૧૬ ૭ તેથી ૧૬ ૭
સાગર એમ અગિન સમર પા બ સતા. ૧૭ ૪ તે પ્રમટ ૨૬
ચકતો નથી તેથી ૪ હંચરનું સિમ બપણ જાનના ૫ નિતુમ
કી રુદ્ધ નથી તેથી આખને ૬૭ ૭ ૫૬ ૬૧ ૬૨ ૬૩
નથી લૈરાગ નુમિ લમ નેય ૬૪ ૬૫ આખને ૬૬ ૬૭ ૬૮
નથી મમતા ને ધગડી સમતાને ૬૯ ૭ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪
૭ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦
કનાવેલા ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦
માનસિક અરિધતા મસાવ મજબૂતી સરવાળ માટે ૧૦૧
તો સમતાની અરધના નેજ લાવી સદિ બને છે અને

આશના તેજ જાણાની આશાના જો છે, મમતાનો લાગ કરવો
 જોને ને મોઢ આજ મુધી વિચારના અને આશના આના છીએ
 તેનો ત્યાગ કરવો મમતાનું મચ્છુ મરુ એટલે નરીજ દુનિયા પ
 નતુ ના નતુ એક દુનિયામાંથી બીજી દુનિયામાં જ્યાં દેને
 પુનાય એ એ ને સમજી સમજ છે ને આ દુનિયામાં છે, તે નર્વ
 સહિમા મુન નથી જે વચ્ચે મજાન આમગીસ કાવિ રમ્ય બી
 થોદન તેની નદર ધર ધર નથી મ" કનિતામાં જખાવી તેમાં
 જમે છે ' Where there is nothing there is God'
 અથ જ્યાં કશું જ હોતું નથી ત્યાં હજાર રહે છે જીવનમાંથી મમતા
 કાળી નાખતી એટલે આપણી દ્રષ્ટિએ કશું રહેતું નથી મહાશૂન્ય
 વિશદ પોતાનું રહે ત્યાજ હંધર પ્રાપ્તિ કેવી રીતે થઈ તે
 મસ્તિમ મ્નીસત રાખિયાએ જાણવતા કહેતું છે
 કે શે ના મારના જાયથી શુનામીમાંથી નાસી છુટવા દ
 ભાગી રમતામાં ખાગમાં પડી જતે મારે હાથ ભાગી મરે
 પાછળ કરે રોડા જમલી માલુમો રોષતા આવતા હતા, તે વખતે
 જોતા મારી જમે માર મેવાન એતુ કશું જ રહ્યું નથી-ને
 બીજાજ કાણે ને સદા મારી પાસે મારે થઈને રહ્યો છે તે હંધર
 મને મળી આ થો" અપૂર્ણ જ આ અથ મા પૂર્ણતા પામે કે આ
 દુનિયાનો આપણી માનસિક વિચાર સહિમાંથી નાશ કરી નાખવો
 જોઈએ નનના વિચારમાંથી જડસહિને જાદાર મઢી ચેનત્ય દેવની
 પ્રતિષ્ઠા પ્રવી જોઈએ તેજ હંધરની સાચી આરપના છે

મમતાનું મૂળ પરરપ દશનમાં કે અમતાનું મૂળ પમાય
 સ્વગ્ય સ્વદતનમાં છે પરરપ જન એ જુગી સમજા છે તે તેને
 રજા રત્નસિંહુના અક્ષર નિર્મિતે-કીમતી પત્તાળા છેડી મુમ
 પદા આનો ફરે છે, સમતા રિયત રમદવેલીના ઉચ્ચ કરપ્યા છેડી

મમતામાં રાખતી નથી એ પર એમે છે મમતાને ચિતા બા અંતે
 શોકથી ગીચતો બાએતી રીતે લઈ રહેતો શ્રીમદ્ધર્મિએ વળવત
 નિધુવ્યક દરિયે મમતાવાદ છે, સમનાવાન તેમજ દયાવાના રીતગ
 એવાનુ આશુધ્ય તત્ત છે પણ સન્નિધિધિનો વારસા પ મમતા
 ન્યા મસ્તિરતા છે રવતો મમતા છે, સત નિમ મેજા નુ આ ગી
 ધન્ય છે સદ તપસ્યાઓના નકર બાથી રમતી રમતુરિ
 સદ જાનના કિરણોએ પ્રકાશન ઓસ, ભવિત ૧ મસુ ૧૧એ
 પ્રત્યાવેશ રસમુષ્ટિ મર્ત મવમાન છે ૨૧૬૧૧૧૧-મમતા
 છે સવ ધર્મો તેના વિના જામ અને લુભો નિદ્રામ બને
 મવતન્વગાન તેના વિના માયાના જાગ મને અને રૂવતની
 દાની બો

મમતાએ આપેલ મનથી મોટું મોટું અખવન મમતા છે રૂગ
 મમાદર માન મમમા આ નિતિ વેગે આખ મીચીન દોગ ન્યા
 મુખો, પશુ ચારેકો નાગ દોગ ૬, મામના રિધોની જાની આખ
 મે છે ન ગાનુ દિત ખ્યાનમા રાખીનેજ નુ પશુ મુખર ત્યારે
 મુસાદરે મોનાના મવાસની સલામની અપી મવાસ ૧૨ જો દાસે
 કે પ-ગાની બદી રમત રમાવ-૯ જામનિ અને મુસાદના મમુખ
 નગરી તે મામના અવસર તત્વને મને રૂગે રૂગે રૂગિતન મમ
 આખ્યાતમપક્ષના મુસાદરે પણ આજ નતમુકે ખ્યાનની છે રામના
 વચ્ચે એખા કિપાને અસ્તિત્વેખા ૬ ધાર દેવ તવથા મમા તારે
 રમતો નદિ પનુ પેલાની પવિત ભુધિએ છાનની નત ૨૧
 મેજનાથી ધવાની છે ન તેમા રામખુખા ધામિ ૨ અનુ નોના
 વિમ્બુરક ઉપમેજ દસનો છે આ પવિત ભુધિએ નજ ઉપમેજ
 મ્ય ૨ મમતા પી વિધિ રૂગ તગ દેખાગે તેજ સૌથી મેજ

દિન લાગને મમતા જે અતની મોહદશા કે સમગ્ર કંઈ
તત્ત્વની અમૃતમય દશા છે અતની ઉચ્ચ ઉચ્ચ રી પે રી તુલ
આ બેમાં ધમકિયા સમાપ્ત કરાને બન્ને પાપના બીજાને નાક
કરવાની વસ્તુ છે

૫૦ પુણ્ય ગીના જેવા અધ્યાત્મમયો તે ધણા વાચ્ય આવેયું
હરી અવધુ તામિક ખીમાસા ધણી યજ, સુધ્ધના સરસ્વી વસ્તુ
જોના કુપ્તેકુકા કા જે સુદમમત્તરોના સુરેસુર કરી, છતાં પાપ
રાખપાનથી તેની અતની નમ્મતા દર્શાવે નહિ રધુ ગવિષ્ણુને
નાન યજ જેમ નિલાદી ધરોણા પર નાટકી પડે તેમ શાસ્ત્ર પર
તુની પડે પછી શાસ્ત્રના દા' સુધી તેને દાય ન પડેથી પાછું
સયો બાવાના જગનમાથી તે જગર ન હારી મકેયો શાસ્ત્રની
ગામરમા જે જાનને દીવો મળે હોય ત્યાં તેને દાય ન પડેથી
શકેયો કારણ કે ને દાયજ દોતો મયોગ આવડેયો નેતો જાનને
રપાગો દેહ કમયોગના સરોરમા નદાર છે ત્યારે તે અતરના
જ્યનદેવતાં રીજાવે છે જાન સાથે કમ નેમતા એક એની અધ્ય
ત્મ સંકિત જન્મે છે જે પેહોના સિખરો તેડી શકે અને
સમુદ્રના તળિયાં ડહોગી રહે છે જે એ અદ્ધારમથી આકાશનું
મીન છેડાવે છે અને એક આસુથી સુખી ધરતીમાં અવધાતુ
કિલમિનાટ બધું દાસ્ય રેવાવે છે જાનકિયાના સમુદ્રન બજાથી
જગન રૂતાવ છે જાન સાથે અથમા જાન બને છે ને કમ' સાચા
અથમા કમ' બી છે ત્યારે એ જે જાનને કમ વચ્ચે રેશે બે
રહેતો નથી બન્ને આત્મસમાધિના ાગા જમણા પાસા જ
પો છે

પેતાની સ્વરૂપ સંકિત કિમશીર કેમ બને ? જાનનું

ક્રિયા માત્ર તરફ દેખી રીતે પ્રવેશ સમયા કેન અર્થ? સ્વપ્નના
 કે અધ્યક્ષ સમયને કાલ વાપી કેમ બતાવત? સપ્તમેને
 તરફની નૈતિક સદાચારી અર્થ પ્રાપ્ત્ય કમ્પ વને છે એ
 અપ્રાપ્તને સદાચારી રીતે દોષ આત્મામાંથી ને અપ્રાપ્ત
 ઉપા નેપ્રમે ક્રિયા થતા નેપ્રમે આ મા આગસ ૨ ।
 ભેગા થાય ને કામે લાગે એ મદદ શક્તિ છે તેના ને ૧૬
 સ પૂર્ણ દેખી રીતે છે તેવા અવાનુભવમગ્ન ગુરુની કેઅરેખ દોષ
 પછી રા અવગુરુનાં આ સ્થિતિ આવા ને ૧૧ વાર ૧ સમયા અટકા
 કેટલી વાર? ગુરુમાન માર્ગદર્શક પાવિય છે ઉપરને માનવાનુ પોને
 કે બેટુ સુમધી નિતનુ થાય તા પા ૧૧, ૧૫ મદદ ને અને
 સાસન અધિકાર થાય પછી અવ્યયા પ્રવેશુ ને ૧૧૧ સાસનની
 પરાગમા છે કામ્ય કે ત્યા બનાવ કદાપિ પા ૧૧ કરના નથી એક
 થા આગવાથી ન બીજુ થા ઉપરે ૮ બાધીજ કમીર થા ૮, ૧ પર
 માત્ર થા ઉપરે અગમના નિતારે પદોચવા આ મિતારે સદા માટે
 છેલ્લે પદો પેનાની ભવની સરથા નામુની-વિલીની-રુણ નેપ્રમે
 વિધના પ્રતિષ્ઠાસમા સ્વની ૧૧૧ ક ૧૧ તેજ સૌથી માત્ર સાહસ ને
 પરાક્રમ છે બનાવી પાછા કરવાનુ મન થાય તે ૧૧ પર ૧૧ બ્યા
 પદોચવા પછી કદી પાછા કરવાનુ મન ન થા ને 'વ' છે કામ્ય
 મન તા 'સ્વ'મા પોતાપણનો બાર અનુભવે ૮

૧ થતા તીમાગ્રમા એકલ પત્ર અદર ૫ ૧૧ ક એની મેન ૧
 એ સ્વપ્ન સિધ્ધિ અત્ય સમયમે કે પુરુષ ને ચૈતન્ય એ માત્ર બાધાનાજ
 બુદ્ધિ બુદ્ધિ સમો નથી પત્ર અને નામો બે ૧૫૮૫ ૧ નર નિલસુથ
 ૧૧૧ એને એગજવાના ઉપા ૧૧ છે બે ૧૧૧-એટુ વિગત નિ ૧૫૮
 ૧૧ કે પુરુષ નામથી જીવનના તમામ અનિષ્ટો કોઈ સદાચ અને

દુ ખદ્દાની દીધું પરપરા વાદ આવે છે ચૈતન્ય જન્મથી સુખશાંતિ
સમૃદ્ધિ જેવી જનની સુહનાનો સચ્ચ વાદ આવે છે જે આપુ.
ગલ ને ગોત પ જુદાઇ ને અનુભવ દ્રાષ્ટ્યો અપનાવે ■ તેનો પ્રવાસ
પૂરો થયો છે તેની ભવ મુગ્ધાઓ અને અગત્યો દૂર થઇ છે કારણ તેની
માનસ ષ્ટિ સત્યના હાઈ સુધી પ્રયત્ન વેગે ધસી જાય છે એ ભેદ્યાન
સમજના સવ ધર્મોના સર્વ શાસ્ત્રો ક્યારેક ઓછા પડે છે ને ક્યારેક
અનુભવના એકાદ પમલામણે તે ભેદ્યુદ્ધિ પકર સાચ છે સમતાની અર્થ
ક્ષણથી એ પ્રદ્યુત અને ગોત વનો વિભાવભેદ સ્પષ્ટ થઇ
જાય છે

શ્રી ધર્માવિજયજી સખે છે ઉ દસે અત નાહિ ઉમારી અબ કહા
ભાગો જાવે ઇશ્વરની કેટલી નિકળતા જમ ન રિસમુદ્ધ એકહાટું સખેતુ
કે 'He is nearer to me than I am to my self' એટલે કે
ઇશ્વર મારાથી એટલો નજીક છે કે એટલો બધો નજીક તો હું પશુ
મારાથી નથી ' જાની અખો પશુ સખે છ ' હિંડતા ભાગે હરિને હાથ '
ઇશ્વર એટલો નજીક થઇ ગયો છે કે હાલના હાલનાય તેને હાથ ભાગી
જાય ■ કબીરને ઇશ્વરને ઇશ્વર પ્રાપ્તિનો માત્ર પૃથ્વી ત્યારે
તેજે કહેયુ કે-

‘દૂર હય તો પયખિ હાઇ

દૂર નહિ તો પયખિ નાહિ

દૂરના છ તો મારું દોષ, ઇશ્વર અને મારામા દૂરત્વ નથી તો
માત્રની પચાન જ રી ' કય તુ આટલું નીકટપણુ જ્યારે
અનુભવની વાણીયા સાબળના મગ છે વારે એમ થાય છે કે અધ્યાત્મ

પથજી અર્થ છે દુનિયાની ચાલ જૂઠી છે તથા હીન્દુ ઉપ દોહ
છે ધર્મના જગતમા જ માનવજીવન સર્વોત્તમ રૂપે

અહીં ઉત્તરે હમરો અનરનાદિ' ૧૩ ન ઉત્તરે એટલે
તેનાથી એ કહે ચકિતને હીન્દીને લખાણ છે એ ઉત્તરે ૨૮
સદ્ ૨૨૨૫ નિમળ ચતુષ્, એ સિદ્ધ ૨૨૨૫ (૧૧ ૨૮)
ચિત્રાચાર એ ૨

શ્રી તત્ત્વાર્થ સૂત્રમા કયુ છે કે જુલ્લજમ ગયા માંખ અથ
'સપુષ્પ' કર્મને ક્ષય તે મોક્ષ છે કર્મ મુકિત તે મોક્ષ છે ૫
વ્યાખ્યા મોક્ષનુ નમરોત્તમક-નિરોધા મક કે અભાવાત્મક ૨૨૨૫
જનારે છે મોક્ષમા કર્મનુયતો આત્મનિક હીન્દુ ૨ એ હીન્દુ સિદ્ધ
૨૨૨૫મા શુ શુ નથી તે નજુ શુ છે મોક્ષમા શુ શુ છે તે તા
શ્રી હીન્દુ સરિ ધર્મનિદુમા વધુવે હ કે ચિશુદ્ધમ્બરુપલાભ હિતિ
ચિશુદ્ધ ૨૨૨૫ને લાભ છે આ છે મોક્ષનુ ચિદ્વાત્મક ને વાવાત્મક
સ્વરૂપ

એ સિદ્ધનરૂપને એઓઅ ક પનાની કડગીથી નહિ પશુ — ખના
રસારવાદથી જાણુ છે તેઓએ યોગી — સંતોભની ૨૫૨૫ ૨૫
ઉપસારવા પ્રથ ન કોઈ છે શ્રી યોગવિજયજી ઉપાધ્યાય એ (સં ૫૨મા
તમાગુ ૨૫૨૫ વધુ ના નહ છે કે, સુપાધિજનિતા માયા એ જામ
રાદિકા' ૧ તથા તેણા નિષિદ્ધન મિદ્ધરુપ પરમાત્મન ૧ (૫૨
માતમદર્શન પગ્મીસી શ્રીમત્તો(નરુવટ) અર્થ — મંરૂપ ઉપાધિથી ઉત્પ ન
યનારા ને જામ — જરાદિક આલો છે તે ને લાવો ૧ નિપથ યરા ૧૬

પગમાત્રમાત્રુ ૧૨૫ સિદ્ધ થય છે સસાર અને મુક્તિ એ બે પરસ્પર
 વિરોધી દશા ૬ એક છે વિમુક્તિમય એવન, બીજી છે પૂર્ણ સુદ્ધિ
 સસારી એવનનુ પૃથક્કરણ કરો ન જે બીજા તરફે મળી આવે, તેનો
 મુક્તાત્માની પૃથુ રિચિતિમા સદતર અભ્યાસ જ મળવાનો સસારમા
 જે કંઈ છે તેનો અભાવ ન પોને મુખ્યદશાનુ ૬૧ પાનિક ચિત્ર આલેખાયુ
 છે આચાર્ય જેમચ દ્રાચાર્ય પપ્પુ આ રીત અખત્યાર કર છે તેઓ લખે
 છે -યદય સર્વસ સારિ જન્નુરુપવિલક્ષણમ્ । પરીક્ષન્તાકૃતધીય
 સ્તદેય તય લ્ખણમ્ ॥ (વીતગય મ્તોન આ હેમચ નાચાર્ય)

અથ -હું વ્યાખ્યાન । સર્વ સસારી એવના સ્વરૂપથી જે કંઈ
 વિલક્ષણ ૨૧૨૫ આ જગતમા પ્રતીત થાય છે તે જ આપનુ લક્ષણ છે
 એ છુટ્ટિમાનપુરો કહે છે અસારથમ અર્થે ૧૨૫ થમ વચ્ચે પરસ્પર
 વિરોધ ૩ એકનો પરાજય તમા ખીજનો જય છે મુક્તિનો જય
 એવે સમાર ૧ પરાજય આધી જ સસારી આત્મામા જે જે
 વિગતીય દ્રવ્યો દ્રવ્ય ન કરેલ આરિક અગચા છે તે મુક્તાત્મામા
 નથી એ શ્રી વરોચિ ત્વચ્છ ન આચાર્ય હેમચ નાચાર્યની જેમ આચાર્ય
 સિદ્ધમેન દિના રસુરિ પસુ લા પૂર્વક જણાવે છે તેઓ લખે છે-
 ન યોગા ન રાગા ન ચાદ્વગચગા રિચિતિનો ગતિનો ન
 મૃત્યુનં જન્મ । ન પુણ્ય ન પાપ ન યસ્યાસ્તિ લ્પથ સપક્ષ
 પગમાત્રમાગતિમ્ જિનં દ્ર ॥ (શ્રી વર્ધમાન દ્વાવિશિષ્ઠ સિદ્ધસેન
 દિવ્યરસુરિ)

અથ -જ્યા પાપ, રોગ ન હોવના વચ નથી જ મ રિચિતિ ને
 મતિ નથી ન પુણ્ય પાપ અને બધ નથી તે પ મા મા મારી ગતિ

યાત્ર ! આ રીતે પૂર્ણાચાર્યોએ સિદ્ધસ્વરૂપ એન્ડ નમા સ્વરૂપના
 સર્વાને અચાર્ય તે બાગ્પૂર્વક જગ્યા થુ ડ મિત્રાત્મામાં શુ શુ નથી
 તેનું અનુમાન અસારી જીવન પ થી કહું જ મિત્ર સ્વરૂપને રજુ
 વામાં આનાથી આજગ તેઓ રખતા નથી ત્યાં શુ શુ નથી તે ન
 રજુ થયું પકુ શુ શુ છે ને તો રજુ થા ? ત્યાં તેઓ કેવળ મહા
 મોન જ ગમે છે સુખદુખને તો આપણે યોગખીએ છીએ પુણ
 પાપ અને નષ્ટને યોગખીએ છીએ પણ તેઓના અજાણથી જ મહા
 શુ ન ઉત્પન્ન થાય છે ને તો આપણે અજ્ઞાન અસખ અને સત્ત્વ
 રૂપ વજ્રનીએ છીએ આપણા વ્યકાતિક જીવન પાછળ સુખદુખને
 સિદ્ધિ તમામ કરી ગયો છ અને આપણા નાસ્તિક જીવન પાછળ
 પુરવપાપનો સિદ્ધા ન સમાધાન કરી તો કે પશુ મુખના માખા નો
 સુખદુખ કે પુરવપાપ જીવી સ્વરૂપ નથી ત્યાં સ્વરૂપ મળતા
 પણ એ સ્વરૂપ મનુષ્યના સ્વરૂપ સમજ્યા એક આપણે એક મોન
 પદાર્થ આખ સામે આવતો નથી જ મનુ મનુ-મેગવનુ ગમાવનુ
 હસનુ રડનુ આ બધી આપણી એન્ડી સર્વ સામાય ટેવો હ કે ન
 ગેરો સિવાયનુ અગ્નિ ન આપણને અધનાગમ લાગે છે આનુ
 કાંઈ શુ ? કવિત્વ ગમેત આનુ ગરમ આપ ડ ને સખે છે
 સસજનુ પાણી ઝગઝગા મારે છે પણ દરિયાનુ પાણી તો સ્નામ છે
 તેવી રીતે નાના સત્યોને હદર ગમ્યામાં રખાપણુ મક્કન કરી
 છકાય છે પણ મહાનસત્યો માટે મહાન સાધિ ને મોન જોઈએ
 નાખેલ પ્રાર્થના વિજ્ઞતા મેરીસ મેટરસિ કે પણ આ પરમાત્મ સ્વરૂપનો
 પરિચય કરતા Silencefree of Thoughts હૃદયપાત્રના નિશૂન
 મોન પર જાગ મોકે છે મહામોન જ સિદ્ધસ્વરૂપને જોગખો શે છે
 આ મોન એન્ડે વાણીનો ત્યાગ જ નહિ, રિથ મન થાય છે ત્યાં
 તમા આનુ મોન પ્રકટે છે અરિથ જગમા સ્વરૂપ પ્રતિગિબ

આપણે જોઈ શકતા નથી પણ સ્થિતિજન્યમા સ્પષ્ટપણે જોઈ શકીએ
છીએ તેમ અગ્નિય મનમા પરમાત્માનુ પ્રતિનિધિ પણ નથી
રિપા મનમા પડે છે સ્થર મન એટલે પાગલી બૌદ્ધસિક અસન્યા
અપૂર્ણ મુક્તિ આપે સ્થર મનદ્વારા સિદ્ધોત્થનો અલૌકિક પ્રકાશ
દરનમા પથગય છે જેમ ૧ સરી કૃષ્ણ દોર પરતુ ઝિમન ચોરીને
જોખીએના દરનપર પાથગતી આવે ધોડોક અનુભવ થાય છે
તારે સિદ્ધિ મળિએમ આપણે ગ્રાઈએ ૧૦એ વિલેવિલે મળા
ભાગ સ્થાયિ સસારવારગ ૧ આસિનુશળ મળ્યેક મસારે
માસ્તિ મ જ્ઞતિ ॥ (ઉપનિષદ ૭૧ પ્રપચ કથા સિન્ધિગ્નિ)

‘અર્થ’ હું મહાભાગ’ સસારથી પાર પામેલા એવા આપને
જ્ઞતા પડે આ સમારમા એક દાખુ રજવામા મને આનંદ પડતો
નથી આનુ ૧૨૨ વેદનગાનજ સિગ્નિસરપનુ ૬ ૫૬૫૩૦’

આના સિદ્ધ સ્વરૂપનો અનુશ્ચય થયા પછી આ વાક્ય લખાયું
છે કે ‘ઉનસે અતર નાંદિ ઉમારે, અમ મહા ભાગે ભરે એ વાક્ય
પરથી આ યોગવિજયજી આપણાથી દુરે દુર નીકળીને સિદ્ધ
સ્વરૂપની નજીક પહેચ્યા તેનો ખ્યાલ આવે હવે સિદ્ધ સ્વરૂપ એક
મિત્ર સ્વરૂપ રૂપ બની ગયું છે તે તેની તાર્કિક મિમાસા દરવાને
બદલે હવે પ્રેમીજનનુ સિક સંબોધન છે એ તે સિદ્ધ સ્વરૂપને
ઉદ્દેશી વપરાયું છે, આ યોગવિજયજીએ કવચકાપ સરળ રૂપે ત
આ પદ પ થી જ ૨ જણાય તે ત્યાં જ આ પદ પૂર પુરની
પૂર્ણ વાણી જેતું ॥

પદ ૩

પ્રભુ મેરે ॥ સન વાતે પૂરા

પરકી આઈ કહા કરે નીતમ ॥ એ નિષ્ણવાતે અધુરા પ્રજા ૧

પરમજી સ્વચ્છ સદૃશ પાન્ય દુધ સનઈ ગામે સત્ ।
 નિઝધર આપ સજા સપદ, મન મન દીપ્ય સનુગ પ્રભુ ૨
 પરમજી ત્યાર હાથ નિઝરજે, આનંદ વેળા અદુર
 નિઝ અનુભવ મ્હા માને મ્હા ન્યુ યોગમે જુરો ન્યુ ૩
 અપને ખ્યાલ પદ્યમે જેમે, રે સનુગ યુ ।
 સદુલ્લસ અચ્છ દુધ પાવે પૂરે જગત જમ ૪ । પ્રભુ ૪

વિરોધન

હે પ્રભુ' તુ જધી વાત પૂ । હ નામધા એકે દેત ૧૫
 અપૂર્ણતા શીધી જટે નેમ નયા જેને જે ભેષમે છે તે તાગમાથા
 મગ ખાવે છે માનસીની જવી ઇચ્છાએ ને આશાએ તારી દિવ્ય
 સ્પર્ધનનુ મધુર સવેદન યના વિલપ પામે હ તુ એસે નમ્ર
 સસારનુ પૂર્ણવિરામ મોહ તુન્હોના સર્' દુખોમા તા' રવાદ
 જગના નવુ જ રવચ ગ્યાય હ દેવી સુખ મહે ૧

તુકોખા સાચુ જ મહે હ કે જધી ક્રિયામા વિરોધાને રવાદ
 જગના જીવનની સાચી પ્રકટે છે ' શ્રી નાનક ન ના હતા ત્યારે તેમને
 જૂખ ન હાતી ને તેમની મા નાનકને ખવડાવવા ખૂન પ્રયત્નો કરતી
 નાનક કહેતા કે 'આ જધા પ્રાનો સા માટે' ઇચ્છાની જૂખ
 સાતના બીજી જધી જૂખ મરી નાંધ છે તેનુ સ્મરણ એટલેજ
 બીજી બધાનુ વિસ્મરણ સસાગને બુદ્ધવાયા જ પરમા માની વાદ
 રહી છે ને પરમા માની વાદ રહતા જ સસાર બુદ્ધાય છે પરમા મા
 મળતા જ સમાર સામે જોવાની હજી યની નથી પરમા મા મળતા જ
 પૂજા તપિત મન અનુભવે છે અને તેજ ઇચ્છાની પૂર્ણતા ૧૬

પૂજતા છે તે પૂર્ણતાને અવૃત્તિ બાળના અનુગ બાલોમા રાચે
રહી રહે ?

ગૈનન્ય આવા પૂર્ણ છે તે આપણી ચેતના આવી અપૂર્ણ છે
તેનું કારણ શું ? ત્યાં પૂર્ણ સુખ છે તે અતી અત્યંત દુખ છે
તેનું કારણ શું ? એ પ્રશ્ન રહેજે ઈશ્વરની બધી રીતની પૂર્ણતા
ભર્યા પડી થાય તેનો જ્ઞાન શ્રી યજ્ઞોવિજય આ પદમા આપે
છે એ પૂર્ણતા અપૂર્ણતાના તાત્વિક સિદ્ધિઓનું તટસ્થ અવલોકન
કરી ગૈનન્ય માર્ગ રચાવે છે ગૈનન્ય માર્ગ કુલ ૫ લોકની અધારી
રોરીમા ૪ લક્ષ જતો નથી તેમજ પુરુષાપના અલ્પ સિદ્ધાંતોના જ
સર પ્રતોબનોથી ભરેલો નથી ગૈનન્ય માર્ગનું પરહારિક મૂલ
પણ છે તે આ ડુનિયામા અવ્યયપણે સુખ આપીને દુઃખ દૂરી લે
છે શ્રી યજ્ઞોવિજયજી આ પદમા નુખનું કારણ ગૈનન્ય માર્ગ ૮ ત
જણાવતા કહે કે પરવશતા તે ૪ દુખ છે આત્મવશતા
તેજ સુખ છે પરવશ ત્યજીને નિજ મગ કેળવના તે સુખનું
છંદ તત્ત્વજ્ઞાન છે પ્રત્યેક પદમા ત અતમુખ વિચાર છે તે
અતમુખ વિચારણામા જેવા પ્રવેશના કે તમન જ દુખ દુખના ત્રણ
અર્થ નિષ્પટલને સ્પૃહા છે તે અમળો ગૈનન્ય એ પૂર્ણતાનો મધ
છે એ પ્રયત્ન એક એક પાનાનો એકએક સખ કાને પડેલો કે
દુખની પ્રાપ્તિ થઈ ૪ સુખ અતરતમામા છે એ અનુભવવાણીનો
તત્ત્વમોર ફરેક સત મહાત્માને યોગ છે તેથી યજ્ઞોવિજયજીને
જ્ઞાન તેમા નવાઈ નથી પ્રત્યેક ગૈનન્ય નિયમનું મૂળ તાત્વિક
સિદ્ધાંતમાં ધન છે યજ્ઞોવિજય એ અતરતમાના દેવત્વમા સુખ
નોધવાનો ગૈનન્ય નિયમ ■ યોગજી એ ગૈનન્ય નિયમનું મુજિરા
૨૫ આ તાત્ત્વિક મિદાત એમણે પરવેથી જ કહ્યો એ તાત્વિક
સિદ્ધાંત પ્રમાણે અમુ પૂર્ણ છે આત્મા પૂર્ણ છે ચેતના પૂર્ણ છે

આ મા તેથી આત્મવશ થાય તો સુખ પામશે પરંતુ સેવકો તો
 જીવનની હાનિ રૂપ દુઃખ પામશે વિશ્વના નમામ ગુહર્યોનુયે પરમ
 ગુહર. આ જ છે નિજરત તે સુખ ને આનંદ, પરંતુ તે દુઃખ,
 પાપ ને અધોગતિ પરંતુ એટલે પુણ્યસોના પરમાણુનો જથ્થો
 ચૂકવે નિમસત એટલે આનંદપતના આત્મગુહરોમા ગમતુ
 જીવનની ઉપરવતિ તે જ અને તેનું ઉલ્લુ વિગમરથન પુણ્યતા છે
 ધર્મ એટલે જીવનમાર્ગની રૂપરરેખા દોરનાર માનસિક નિયમો
 પારી ને નારિનકોને પાપ પોતાનો ધર્મ દોષ ■ કારણ કે તેઓને
 પણ જીવન પ્રવાહને ત્રિ આપનાર નિયામક રિયાતે રૂપ દિનામ
 દોષ છે માન અ નિચારસણી પતિન છે અધોગામી છે પુણ્યસના
 રથત આક્રમણ પગ જીવનારા તે રિયાત છે અને પરંતુ મા પરિણમે
 છે સાચા ધર્મરૂપ પુણ્યના જીવન-સિદ્ધાંતો ઉપર સચરણનું માન
 દોષ છે વૈભાવિક પરિણામની દુર્ગતિ અસ્પૃશ્ય તે રિયારો છે
 આત્મગતિથી માણે તે આત્મગમ્યતાની હાનિ યાત્રાની યોગતા
 તે રિયારોમા છે ને ને નિજરતમા પરિણમે છે દુનિયામા આ
 જે જ વારો છે પરંતુ ને નિજરત રીએ કાષ્ઠ ધર્મ નથી જોન
 ધર્મ તે નિજરતનું જ સામ્યનિક નામ છે પરંતુ રૂપ પતિત જીવન
 માર્ગનું રૂપ અધમ સસાર ને દુઃખ છે એ આખા કુટિલ
 સસાર પૂર્ણ નારિક નામ પરવશતા છે પરંતુ આપણે ખીલો
 સ્વભાવ ઘર્ષ મયો છે આપણી ગાભાવિક ત્રિ વિગતીય દ યના
 દનાચુથી અધોગામી ઘર્ષ મય છે એટલે સુધી કે મહાકવિ ખાલસને
 પણ માનુ પડ્યું કે “કાઠી કા તો ખહુત સ જાણા, લાલ
 રતન કયો છાડ દીધા, નામ જપન કયો છાડ દીધા”

જુગ જગનને તો ખહુ જાણ્યું તારે અસલ વતન તે કેમ
 છાડા દીધું એ પ્રશ્ન આ મોહ નિ । છાડવા જરૂરી છે નિજરત

લાવ નન કેમ છોડી પ સત્રની કાણી કોડી પાળ્ય મડયો છે ?

પ સત્ર સસાગની બ્રામક મ્હપના પર ગ્યાયો છે એ બ્રમ ઉડયો કે જના ગચ્છમહેલ દેખાતો હતો તના રૈતાળ નજ દેખારો એમ લાગશે કે આજ સુધી જેવજ અધારા ભોવગની ફાટેલી સાંઘી પર પડ્યો રશો હતો પણ દિમાગની ગમનાણુ શૈનમાલાનુ સો ૬૫^૧ મ્યાથી મમગ્નપ ! દીનસાયના મરી હવે તો ગમતનાનો ઉવાસ આપ ઉડતા જીવનપથવાના પ્રયેક પસલે અનુભસત છે નિજગતની એ અનુભવ-મગની છે નવ-નનો ચનચનાટ છે

શ્રી ઉપાધ્યાયજીએ આ પદમા જીવનનો સાથી અચરનનો પ્રજ કર્યો છે માનની આજે સામાજિક પ્રતિષ્ઠાના બ્રમથી પીડાય બધામિત આલેશથી ખગભગે છે વિજ્ઞાન દ્વારા કછક અવનરી ઉચત પાયમે કો છે ને કા ચોની સૌદ્યભૂમિપર રજીન છોડ રાખે છે જીવનનાં ગમે તે નિભાગમા તે બેડાણુ મરતો હોય પણ તેને રાતદિન સતારનો મુખ્ય પ્રત કુટુંબ સમાજ કે પટ્ટના ઉ નનિતો નથી પણ પેતાના સુખ ખના જ તે કુટુંબની સનામનિ, સમાજનો ઉદાર ને ગરૂડી આનાદી વિષે વિચારે છે, તેનું કારણ એ છે કે તેના સુખ કુખ પર તે સર્વનો પડઠાયો પડે છે એ મધી જીવનગોના ઓગા તેના ચિત્ત તતપર મા' જાણ નાખે છે ને તેના સુખદુઃખમાં બાજ બાજે છે તેથી જ આરે કાર મૂકી ગણી ને અદ્ય જાસે તે દોડ છે તેને જો એ આત્મજ્ઞાન યાવકે માર સુખદુખ આ બહિર્જગતથી એક જગત પદાર્થ છે તો પઠી કુટુંબ સમાજ કે રાષ્ટ્રની વિચારણા તેને વિનામરણની નિહ નનાજ સાચશે શ્રી યશોવિજયજી સુખદુખ વિષેના બ્રમતા મૂલિયા પગ જ ધા કરે છે, તેઓ જાહેર કરે છે આ દુનિયાની કોઈ નરજ સાથે માનનીના સુખદુખને સીધો સબંધ નથી પુરુષવ સાથેનું પાપી સાધ્યર્થ તે જ દુખનું,

કારણ છે પુદ્ગલમયી મન જેની દ્વારા ને આત્મામાં લાવી મૂકે
એટલે આનંદવેદીનો અકુર તરત જ ફટકો આપી જ તેઓ જાન
છે પરસાગ ત્યાગ લાગ નિજર ૧ આનંદવેદી અકુર ૨ આ
છે તાત્વિક વિચારણા કરાવેલપણે કાલ સ્થિતે એકાદ પણ આત્મા
અપી થી છૂટ્યો તો સમગ્રજીવ કે તેની વિચારસમ્પ્રદાયે આ સુખ
દેખના મૂળ કારણને સ્પર્શુ છે

પુદ્ગલે સકુચિત બધનોથી આપણા હાથપગ નાથી લીધા છે એ
બધન તમા એટલે વિશદ સ્વરૂપનો આત્મા મળ્યો, આનંદમન મળ્યો
સાનુભરથી મળતો અતમાનંદ તો મેળવવો છે પણ તેની પ્રાપ્તિનો
માર્ગ તો શુ મળવા જેવો છે તે વિશે બોલવાથી કાઈ જીવનની
બુધ્ધિ બાગતી નથી પેં આવી જ ગઈ એમ કહીને બોજન
કરાયથી મન તપ્ત થાન શુ મળવા જેવું છે ત તો કહ્યું પણ તે
મેળવાનો માર્ગ તો નહીં શ્રી યશોજિત્ત રાનુભવ નિજર ૩
મેળવવાનો માર્ગ કહી ૮ વચ્ચરિક રસતો કહી છે તેઓ લખે છે
“અપને ખલાલ પવનમે જેવ કરે મનુષ્ય ચૂરા” છે આત્મા
તુ ચારેકાર દીનભાવે બનકતી તારી બહિર્દષ્ટિ સકેનીને અતદૃષ્ટિને
તારી પોતાની આત્મશક્તિઓ પર રિચર કરીશ તો પછી જોઈશે મજા
તીર્થ, શાસ્ત્ર ને ગુરુ મહાત્મ્યતે ઘણું ગાયુ પણ હવે થોડું કે
તાજે મહાત્મ્ય સમજ, તારી શક્તિઓ જોતા શીખ
આથી તને સમજાવો કે ત્રિવેદસ્વરુપ સીમાચ્છતિવક તારા
બાવમદેશ ચોલી રહ્યું છે તો પછી તારા હાથથી આ
મટી દળવાની ને પાણી ભરવાનું ન હોય તારી મદતને સમજ,
શક્તિઓને સમજ ને વિશ્વગિત ૫૧ મોક એ વિશ્વગિત યજ્ઞની
ચેત ન જાણામાં જડ પરમાણુના જળ્યાની હોળી કર આત્માની
શક્તિએ મનમજ્જત નજરાજ જેવી છે પુદ્ગલવરૂપ નાના

બાળકનું એના પગ નીચ જીવતા નહેવાતુ કુ ગતુ,
આ માતા અનાનયા આ કુ ખલિય ન થયુ છ આત્માના ગાનથી ત
તારો 'અપને ખ્યાલ પલકે એવે કરે મનુષ્ય ચુરા' વાતુના
ચુરેચુરા કરે માત તારા મરણનો ખ્યાલ કા તાડુ સાચુ
સારૂ સમજ

૫૬ /

મન ઝિનકી ન સાગે તેજે રે

મન રેક

પૂરન આસ કઈ અમી ! મેરી અરિનાસીની સેજેરે, મન ૧
અગે અગમુનિ પિઉ-ગુન હરખે સાગે રત કરેજે રે
એ તો દિગયો નરિ હીરે, કા પુ જોર જા રજરે મન ૨
યોગ અનાનબન નહિ નિખસ, તાર લગે અધુ વેજેરે
અમ તો એ નિમિરે માદિ ભાગે, પૂરન બહાવી સેજેરે
મુજસ મલો તેજે રે મન ૩

વિવેચન

યોગી એટલે હરિરસનો મીઠો ઝરો. કમીર જ સતપુરુષા એ
હરિરસ નથી તેને કેવળ મૂખનો લગાડ કહે છે. હરિરસનો તાત્પર્ય
અર્થ આત્મરતિભાવ છે. અપારે આત્મરતિભાવ પુષ્ટ થતા અલ્પ નદમા
પરિણમે છે ત્યારે આનુ જ પદ લખાય છે. યોગસાધના પદ્યો
યોગસિધ્ધિ અહીં વર્ણવ્યા છે. યોગીના જીવનમા અમર, કમલ, કામ
છે કામ તે હિઠાણને માપી સમુદ્ર નથી. યોગસાધના પદ્યો
અહીં છે પણ યોગસિધ્ધિ તો અકલ્પિતની યોગસાધના પદ્યો ૨

જતાની શકાય છે એવાની અનિશ્ચિત સિદ્ધિ એટલે પિયુની પધારી,
 એતન ને એનાના પૂર્ણ મયન યોગ સાધનાનું આખરી પરિણામ
 કેવું નક્કર આવ્યું છે એમના પૂર્વસાધનાના રથૂલ માત્ર પદામયે
 તો નહીં તપસાપૂર્વક ક્યો, હવે તો પ્રેમની પરિપક્વ દયા મહેતી
 જોડી છે શાનખડમાં રસોના પહા પરથી પરિમતળીને તાણ વધી
 આવે છે તેજે અનેરી પ્રયુષમગ્તી જગારી છે પ્રેમનું આનંદિ
 મૂલ્ય મળ્યું છે તમે કદાચ 'મારી આસાએ પૂજું' થઈ ઇ-
 પૂજું મહત્તની શ્રદ્ધા મળી ચૂકી, અનિનાહીના પલમ્મી સહમાગી
 થઈ છું મરી જાઉં મોગમિલ્લ' પણ એ મોગસિદ્ધિને વિચારતા જ
 યોગ સાધનાનું માપ પણ અનુમાનથી કાઢી સમાન છે યોગસિદ્ધિ
 આવી અનુપમ કદાચ છે તો પણ યોગસાધનાની ભૂમિમાં કંઈ
 નૈતિક ઉચાઈની હશે તેના ખ્યાલ આની શકે ન્યા સુધી યોગ
 સાધનાનું આત્મિક અરૂપ સમજાતું નથી, યોગસાધનાનો પુરુષાર્થ
 સમજાતો નથી, ત્યાં સુધી યોગસિદ્ધિની ખરી જાણ મમજ
 શકતી નથી ધાન્યના એક કણનું ખરૂં મૂલ્ય સમજના માટે
 ધરતીના જીવાનો, હજારના પુરુષાર્થથી માડીને તે વરસાદની વૃદ્ધિ
 સુધીની-સાવણીથી તે લજ્જણી સુધીની પુરુષાર્થગીતા વાચી જોઈએ,
 તો જ એ કણ માત્ર જોરનો સમજાતો એક નજીવો સાત નહિ સાતે
 પાંચ દવત પુરુષાર્થનું ચિહ્ન સાતશે ને અત્યંત મોટો સાતશે
 પ્રથેક સિદ્ધિ સમજવા માટે તેને માટેની સાધના સમજવી જોઈએ
 સિદ્ધિનું મૂલ્ય સાધનાની ઉચ્ચતામાં છે

પિયુ મિત્રની સિદ્ધિ ઉપસંહિત અદેર કળાના પદ્માયા એ
 યોગસિદ્ધિ પાળગતા યોગસાધનાનો જાણ મિત્રના આપાખ્યાય જ
 મળે છે યોગ સિદ્ધિ રપષ્ટ દોષ છે પણ યોગ સાધના અગ્રપષ્ટ
 દોષ છે એવી પુરુષનું જીવન વહેતું ના પડત સિખા પરથી કુદા

મારણ ને કઈ વનશ્રીને નવપત્નવિત મગ્ન વસ્તુ આપે છે કે
 કોઈ કનર પુરુષ અણી શકતુ નથી એ યોગીને કહ્યું છે કે
 થયો ? કેવી રીતે આગળ રહ્યો ને કયા પૂરો થયો એ જણાવે
 અણી શકતુ નથી પ્રત્યેક યોગીની સાધના ને તેની અગત્યની
 છે તેનો સાર્વજનિક રિપોર્ટ કયાવાની વાસ્તવિકતા એ
 એમના પાત્રના એ પ્રવચીઓના અગત્યના એ પ્રવચીઓ
 મહા મનામણુ ની મોઢી એ ચનાયુ દોષ છે પાત્રના એ પ્રવચીઓ
 મોઢી ધનિદાસ, હુદની આગળીઓથી વધી શકે નહીં
 સાગની બીપણુ રસમગનીને ચમકાતા પાત્રના એ પ્રવચીઓ
 કલ્પ અવિનાશીની સેજ પાત્રના પહેલા પદાવિત એ પ્રવચીઓ
 કેવી રીતે કરી હતો તેના અનુમાનો મધ્ય કાલના એ પ્રવચીઓ
 વચન સર્પ-ચિતન, મનન અને પાનથી એ પ્રવચીઓ
 છેવટ સર્જના માગના હશે ક્યારેક અનન્યતા એ પ્રવચીઓ
 પ્રજ્ઞાસન કરીને વધોનાણી લીધી વનશ્રીને એ પ્રવચીઓ
 પ્રજ્ઞા પુ હશે ! ક્યારેક અનન્યતા એ પ્રવચીઓ
 ચીનગ શાંતિ મેળવી હતો તે ક્યારેક હૃદયના એ પ્રવચીઓ
 મધ્ય અક્ષય અવનવનની રસ કુપિકા છે એ પ્રવચીઓ
 સકિન, તપ અને શ્રેય એ પ્રવચીઓ
 કરીને યોગસધના પરિપૂર્ણ કરવા પ્રજ્ઞાસન એ પ્રવચીઓ
 વસ્ત્ર કાટવા હશે શરીરે ઉઝરડા પડ્યા હશે એ પ્રવચીઓ
 ચીરાંગ પડ્યા હશે સખન પછાત એ પ્રવચીઓ
 પિયુની પથારી સુધી પહોંચ્યા છે એ પ્રવચીઓ
 છે યોગ સાધનાની આરી ઉત્પન્ન એ પ્રવચીઓ
 પિયુ મિલનની વાત તે કોઈ વાતો નહીં એ પ્રવચીઓ
 કવિના મનનર ગોની રમ્ય શર્મજી એ પ્રવચીઓ

જીવનનું જ્ઞાન બુધ્ધિવાનને, મનનું અસ્તિત્વ ધોષ નાખતો, અદ્વતી ઉંડી ખોખામાં લયડાવી નાખતો સરાગ આ કાવતી સયાળીમાં બરોડા છે આ યોગની સિદ્ધિ વિના મૂલ્યે મળતી નથી તથા કહે છે મેં તો પ્રેમથી પ્રેમને જીત્યો છે, કારણ પ્રેમ બીજા કશાથી જીત્યો નથી પ્રેમ જાતથી કે સવમથાયે નથી જીત્યો જ્ઞાન કે સવમ પણ જ્ઞાને પ્રેમનું રસપ ધાગણ કરે છે, ત્યારે તે પ્રેમથી પ્રભુનો પ્રેમ જીતાવ છે અગમ્ય પિયુષ યુષ્ઠ સાબળી ઠરખાવ છે, પ્રેમના અમળ રત્નની એ રથૂવ નિશાની છે મારી જ્ઞાનને મેં ત્યાગ કર્યો છે, રસપ્રસાદનો મરં છોડી પ્રભુગુણનો રાગ કેળવ્યો છે તે વરદ ત્યાગદારા ઉપભોગ કરનાની-(યજ્ઞતેજ મુક્તિયા) પોતાની જ્ઞાનના ત્યાગ દારા પરમાત્મા રસપનો ઉપભોગ કરનાની કળા સુઘવે છે પ્રભુના યુષ્ઠ જ્ઞાને જ્ઞાને સબળાય છે ત્યારે આખ રોતી થાય છે ને દિલ હસતુ થાય છે ને જીવન પ્રસન્ન ગભીર મને છે આપો પ્રેમરત્નનો અમરપાસ લાગે છે ત્યારે પ્રેમથી પ્રેમ જીતાવ છે, પરમરત્ન દેવ પીગળ છે ને હૃદયનું સિદ્ધાસન ખાતી રહેતું નથી તે ત્રિપદપદ્મથી દીપી છે

હુદિવાદની નગ્ન મુપ્તતા જૂવો ને ચેનન-ચેનનાનું આ સોમાગ્ય મિતન જુવો ! તમે કમરને નથી માનતા ? ધમ ને નથી માનતા ? તો પછી આ પદમાં અવિનાશીની સેજ પાસે મળતાએ પ્રેમાત્મનોની જીવનસિદ્ધિ વિશે તમારે શું કહેતું છે ? આત્મી લાયક યોગસિદ્ધિ શું અઠરથી આવી પડી ? યોગસાધના શું ભૂડી છે ? આ પ્રશ્નો આ પદ વિદ્યાને જમા કરેલ હુદિવાદની ફોજને હુદધોડ્યા જે પૂછ છે આ પ્રશ્નોચોગની સરખામણીમાં પશ્ચિમવાદની દરિયા કેની દવાગનક લાગે છે ! હનેકટ્રોન, પ્રોટોન ને યૂટ્રોનની સંખ્યા મહુતરી દારા પદાર્થ બધાત્મક સોધવાથી નિષ્કરુણ જીવન ગહરવ નહીં મળે,

અનતોગી પ્રજાનુ માપ નહીં મને આ મરનિને ચિત્ત દશે તે
 નિધનો રૂપ બહાર, રહસ્યનો નવનીધિ મળશે પ્રજાનુદયની -
 મરતી દશે તો તુષિતિ બે સામસામા છેગરૂપ દુનિ દુનિ દુનિ
 સપતી સુરેખા દોગરો મિલન રાતનુ સોહામણુ સ્વરૂપ દરિયા અરુણ
 દુરામા રોધાપેલાને નહિ મળે ખુલા આકાશના હજાર તારા
 નીચે હડી હજારમા દરનારને તે મિલન રાતનો અનુભવ દે-
 આપી જ મહાકવિ વીરમેન સખે છ કે-તડ' ને કીર્તિ મે-
 પડી અસર નથી કરતા-રાતની બીની હજાર મણુ અનુભવ
 જોડે પેમે છ મિલન રાતનુ સોદ્ય અનુભવનો અનુભવ એ દેવ-
 શ્રી યતોરિજ્યપદ મહાગજ-આ જવી વાને પાનની "કદ" -
 સખોને હશે છે (પુરન આગ બહુ "અલી") દા. ૧૦
 વૃક્ષસીદાસ તો હશે છે "પ્રેમ ગતી અતિ સાદી તારા દે-
 ન સમાન" પ્રેમની ગતી અતિ નાકડી છે તેમ ન જમ્યું
 સમાતા નથી એક બીજામા અદૈન પામી બેઠે એ નિ-
 ત્યારે પ્રેમમણીમા પ્રવેશ થાય તો, પડે આ 'સખા' હજીવરૂપ
 ખડમા જીબો છે ? કદાચ એમ હશે, હવે જુઝુ જુઝુ જે જે
 સજ્જનનુ નવોળા શરમાતી હશે સદેશ મુગાતી દે-
 સીધેસીધી આખમા આખ મેડની પાતળી ની દે-
 'સખો' રૂપ નીચે-પકિતારા કદાચ સામજીક દે-
 સદેશાયસારતી હ. એ સખા' રૂપ નાટ દે-
 અનુભવરસની સર્વોચ્ચ જમાવડ હજુ દે-
 નથી રાણીનુ એક કડો સામન પિયુ પ મધુ દે-
 નિના પિયુ પાસે જીભા રહેવા કુને છે જુઝુ જુઝુ
 પજુ પિયુ પ્રિયા સાવ એમલા પામે ને મધુને દે-
 ત્યારે જ અદૈત રસની ખરી મળી નિ-

અધ્યાત્મલીલાનું એ જ સાચું અર્થ છે હવે રામનખડની બહાર
સુમતિ સખીને કાનનો સમય ન્યાની ગયો છે સદ્વિચાર ૧૫૯
નિરિક્ષણ સમાધિમા ૫ નો સમય આવી ગયો છે આનંદનંદ
જેમ "માફુ ન મિતવન અજન કહેવાનો સમય આવી ગયો છે
સખીઓની જરૂર નહીના ઘાટ પર કપડા ધોતા દોષ વિસાસમંદિરમા
તો તે યતુ જેવી લાગે સુમતિને વિદાય કરાશે અને જ્યારે બધું નું
નું લાગતું અટકશે ત્યારે જ ચિદાકાશમા રંગોની અદ્ભુત કલા
કૃતિ સર્જાશે

આ આખા પદમા ચેતનાની છત છે ને ચેતનની ઠાર છે
અકિનની છત છે પરમરના દેવની પાર છે કારણ કે પરમરના દેવ
હૃદયમા પ્રકાશના વિરાટ સ્વભરપે પ્રજા થયા છે અણીશુદ્ધ મધ્ય
સાધનાને અતુલનળી પશુ છતી શકતો નથી આની યોગસાધનાનું
સહજ રૂપ યોગસિદ્ધિ છે જેથી આશ્વ યોગસિદ્ધિ પરત્વે નહિ પશુ
યોગ સાધના પરત્વે યાવ દે મહત્વની સાધના છે સિદ્ધિ અને
સાધના બેઉ વચ્ચે કાચ કારણ બાદ જ છે

મન ખીજે કશે હવે પ્રેમ કરી શકતું નથી એ દુરિયાદ આ
પદમા સખતા શ્રી યતોનિશ્ચયનું ચિત કલ્પવા જેવું છે તેઓના
કાચની કલમ બહે સરસ્વતી ધર્મ વ્યક્ત કરતી દોષ તેઓના
મૂખમા બહે સન્દોનો ગચ્છગણ દોષ ને અત્તરમા સૂર રચનાનું
સગીત ગોઠવાતું દોષ-પશુ માનો કે ન માનો શ્રી યતોનિશ્ચય
હવે પહેલાના યતોનિશ્ચયનું નથી રચા અતઃજ વ્યક્તિત્વ તેઓ
બોધ બેદા છે તેમનું સમગ્ર અસ્તિત્વ તેમનું આ પૃથ્વી પરનું
દોષપશુ સર્વોત્તમ પ્રીતમની માસિકીનું બની ગયું છે યોગ પદમા
૭૬ સાધુની સ્થિતિ સસારની નરપરણીત બાળા જેવી દષ્ટ ગણ છે ।

૫૬ (૫)

જગ સજે સમતા કાણુ નહિ આવે,
જગ સજે ક્રોધ વ્યાપક હે અતર

તબ સજે જોગ ન સોઢાવે

જમ. ૧

માણ ક્રિયા કરે કપટ કેલવે ફિરે મહત કઠાવે
પથપાત કમલ નહિ હોડે, હનકુ કુચિત બોલાવે

જમ. ૨

જિન જોગીને ક્રોધ કિહાતે હનકુ છુટ્ટે નનાવે
નામધારક લિ-નલિ ન જાણે, ઉપસમ વિનુ કુ ખપાવે

જમ. ૩

ક્રોધ કરી ખધક આચારજ, કુચિત અગ્નિકુમાર
હકમી નૃપનો દેશ પ્રાપ્ત્યો, સમિતો ભર મોઝાર

જમ. ૪

સાન પ્રદ્યુમ્ન કુમાર સતાપ્યો કપટ દીપાવન પાવ
ક્રોધ કરી તપનો ફલ હાથો, જાધો દારિદ્ર્ય દાઠ

જમ. ૫

કાઉસ્યમમા ચક્રો અનિ ક્રોધ, પ્રસન્નમદ નવિરાય
સાતમી નરક તથા દસ મેળી, કડવા તે ન ખમાય

જમ. ૬

પાર્થનાયને ઉપસમ જાધો કમલ જગતર ધીડ
નરક તિલક મના કુ ખ પામી ક્રોધ તથા ફલ દીડ

જમ. ૭

એમ અનેક સાધુ પ્રધિન નિપિયા તપ કરી જોડ
કારજ પડે પથ તે નીર ટકિયા ક્રોધ નહુ બલ એક

જમ. ૮

સમતા-ભવ વલિજો મુનિ વરિયા તેડનો ધન્ય અવતાર
ખધક મરિની ખાલ ઉતારી

પાર

૯

યજ્ઞાદ્ આચર્ય ચલ્યા, મન્નક દીપા પ્રદાર
સમન્ન કન્ના દેવસ પામ્યો નર દીક્ષિત અપુરુષ ૪૫૦ ૧૦

ચારસ્યન્તુ શીલ પ્રજાયુ, નીમમસેનક નરેદ
સમન્ન-શાવ ધરી સુરસેકે પોના પરમ જ્ઞાનદ ૪૫૦ ૧૧

ખેમાદ્ કર્તા ખરચ ન ભાજે ભાજે કે કસેદ
અરિકત દેવ આરાધક થાયે વારે મુજસ પ્રવેશ ૪૫૦ ૧૨

વિરોચન

આ પામાં ક્રોધ અને હુમાનુ વર્જન છે આધ્યાત્મિક મુલ્યો ખીલ
વવાનો એક માર્ગ સસાદોષોનુ સ્વરૂપ સમજવાનો છે એ પછી જ
દેવ ઉગાદેવ સુદ્ધિ વધાય પછે રિયઝ થાય જેટલી ક્રોધ પ્રત્યે ધણી
તેટલી હુમા પ્રત્યે પ્રેમ આપોઆપ આવડે મુલ્યસ્થાનકોની વધધદ
એકલે આત્મિક રિયઝતાની વધધ અને આત્મિક રિયઝતાની વધધ
સમ્યક્ દર્શન ચારિત્રની શક્તિ ઉપર આધાર રાખે છે એ
સમ્યક્ દર્શન ચારિત્રની સ્વભાવ શક્તિને અવરોધતા પ્રતિનધક
સરખારોમા કોવતુ સ્થાન પ્રથમ છે એ ક્રોધ પર્વતની
રિકાળ કરાડ જેવો ન સંધાય તેવો તેમજ જળમા
સાકડીથી દોરેલ રેખા જેમ તુર્ત પુરાષ બંધ તેવો તારતમ્ય બેદે
સજ્જસનથી અનતાનુનપિ રૂપ ચાર પ્રકારનો છે એ ક્રોધને છતનાની
શાસ્ત્રમાન્ય રીતો અમુક પ્રખ્યાત દ્રષ્ટાંતો દ્વારા નીચે આપી છે
ક્રોધ ન તવાની પ્રેરણા આપણને આ પદમા અપાર્થ છે રક ધક મૂનિ
કે પ્રસન્નચદ્ર રાજપિ જેવા કેટલાય સતપુરુષોએ જે હુમાનો

ગુણ જોડણી હવે વિચિત્રાઓ તેવું કાવ્યચિત્ર અહીં રજૂ કરાયું છે સતપુરુષો મૃત્યુ પામે છે તો પણ તેમના જીવનની સમાપ્તિ યથા જતી નથી તેઓ એવું આધ્યાત્મિક જગતેમની પાછળ રમારક ચિંતે રૂપે મૂકી જતા છે કે તે જગતમાંથી મેં કંડો સેતઓ સુધી આ ૪ સાધકો સાધના માટે નતિક રોકા મેં કરી શકે છે સાધના અગ્નિનું જરૂરી બજાવણું મેં કરી શકે આથી જ જેઓ આ જો પહેલા મૃત્યુ પામ્યા છે, તેમનું માનસિક ચિંતન પણ આધ્યાત્મિક સત્ત્વ સમવટમાં ઉપકારક ધર્મ પા' છે ક્ષમાનો પ્રશ્ન જોડેલો આધ્યાત્મિક દ્રષ્ટિએ મહત્વનો છે તેટલો જ વ્યવહારિક દ્રષ્ટિએ પણ સુખસાતિ માટે અનિવાર્ય છે ઉપાધ્યાયજીએ આ પદમાં કૌંઠ ત્વજી ક્ષમા આચરવાની જે શિખામણ આપી તે પદમાં એટલા માટે યુક્ત છે કે સદા સદા આ ગતને પોતાના નૈતિક કૃત વ્યવહાર જ્ઞાન થાય વૈમાનિક ઉપારિતે સાત્ત્વના વ્યવહારમાં તો આપણે જોગખીએ પણ દૈનિક વ્યવહારમાં પણ બહુના ધર્મએ ત્યારે ધર્મ ખરા ધર્મમાં ધર્મ-વસ્તુ રચનાવરૂપે પ્રક્ટિ નીચે વૈભવિક ઉપાધિતો એક મુખ્ય પ્રમાર કૌંઠ છે એથી જ યશોચિન્નવજી ખાસ ભાર પૂરક તે છોડવાની ભલામણ કરે છે એ કૌંઠને છોડવા અને ક્ષમા આચરવા જે સાત્ત્વમાં વ રીતો છે તે હવે જોઈએ

મો કૌંઠ ક્ષમા આપી શકતું નથી જેમ સૌ કૌંઠ કુવ પ્રદેશમાં કેટલેકકો જેમ જઈ શકતું નથી કે સૌ કૌંઠ લોખંડના મારખાના એ કુવ કાનંગી જેમ ખોલી અળખેપતિ યથા શકતું નથી કૌંઠક જ ક્ષમાયુક્ત આત્મધર્મરૂપે પ્રગટી શકે છે વિધના અવશિષ્ટ પાનોમાંથી થોડાક વિરલ જ એ ક્ષમાયુક્તો વિચિત્ર અધિકાર પામે છે તત્ત્વ જ્ઞાનના લીંગ અતરમાં પ્રવેશી ચારિત્ર્ય મહિની જેઓ આરાધના કરે છે, તેઓ જ ક્ષમાને આત્મધર્મ રૂપે રચનાત્મક ગુણ રૂપે પ્રગટાવે છે

હામા રૂબ રૂબી રીતે પ્રગટે તેની શાસ્ત્રમાન્ય યોગીક રીતે છે તેમની એક ના ગ્રહી. કર્મવાદના અનિયમિત સંપે માનવીની વિચારધારામાં નજર ચાલે છે, ત્યારે તેને હામા આપવાનું સુત્ર છે કર્મવાદની યાત્રિક યોગવણીમાં પ્રયેક જીવાત્માક સજ્જડપણે સંકેતાયે છે કર્મને અચળ નિયમ એ છે કે-માનવીના શુભદુષ્ટ ખનો આગ્રહ ધોળાના જ પૂર્વકૃત કર્મો છે ને બીજાઓ તો નિમિત્ત માન છે ' જ્યારે કર્મવાદનું, આ સત્ય સમજાય છે ત્યારે વૈરને દુષ્ટ નિમગ્ન હાથે છે ને સમભાવની મહત્તા સમજાય છે ભગવાન મહાવીર ઉપસર્ગો મરતી કપુતના વ્યતરીને વૈરભાવનાની દુષ્ટ નારી રૂપે નહોતી જોઈ, પણ અન્યાય પામેલી પૂર્વભવની રાણી રૂપે જોઈ હતી કર્મવાદ આ જ શીખવે છે તમારો શત્રુ એ પ્રેમ કરી દુષ્ટાત્મા નથી પણ એ તો માનન અને મદિ આત્મા છે, તેનું વૈર તે બેને પૂર્વ થયેલા અન્યાયની નિશાની છે આવી કર્મવાદની વિચારણા તે તો કરજાની સજ્જન ભૂમિ છે આથી જ નિસત કાષ્ઠમદમ ખુની સિધ્ધ જુડાસનેય પ્રેમનું દ્રવ્ય આલિંગન આપના અને મહાત્મા માધીક શત્રુ દળાવના નૌઆખલીના શુકાને પણ પ્રેમપૂર્ણ હારથી વધાવતા કર્મવાદની વિશાલ યોજના સમજવાથી હામા પ્રગટે છે

પૂર્વભવની ક્ષતિઓ કર્મવાદ દ્વારા વિચારી હામા પ્રગટાવવાની રીત છે, તેથી આ ભવની ક્ષતિઓ વિચારીને પણ હામા વિચારવાની ખાંજ રીત શાઓ આપે છે તે રીત એ છે કે પોતાના દોરો જોના શીખવાની કલહપ્રિય બને પણ પરસ્પર દોનારોપણ કરે છે આગ એકપક્ષી દોનારોપણથી ચઢને તારિકાઓની આ તુલ્ય સંજ્ઞા કાળીચોરસની ભવાનક ગત વ્યાપિ ગઈ છે [એક-૨ નંબી ૩૨]

દ્વિપક્ષી દોષારોપણુ જોઈએ પોતાના દોષો ખુબ પોતાને સતાવે
 ત્યારે વિકાસની શક્યતા પ્રકટે વચ્ચે પર ધૂળના ઝગડો ચોટે તો
 ગમે ત્યારે પણ તે ખ ખેડી સજા સરીર પર ધૂળના રજાઓ ચોટે
 તો ગમે ત્યારે સ્નાન કરી લેવાય પણ આખમા એકાદ પણ ધૂળની કણ
 જાય તો તત્કાલ આપણે આકુળ-આકુળ થઈ તે કણ કાઢી નાખીએ
 છીએ ફરેકનું હૃદય વિક્રમાદિત્યના સિંહાસન જેવું હોયુ જોઈએ
 એ સિંહાસન પર બેસનાર નાનો બાળક પણ સાચો ન્યાય આપી
 શકતો તેમ હૃદય એવું હોયુ જોઈએ કે તેને પૂછીએ કે તરત જ
 પોતાની વિરહ ચૂકાદો હોય તો પણ ન્યાર સજન રીતે આપે
 સ્વદોષોનું આનુ નિષ્પક્ષપણે અ વેગથી કરવા માટે હામાનો યુક્ત
 વિકસાવવો બહુ જરૂરી છે પોતાના દોષો તરફ ખી વલણ ગાખવી
 તે માટે શ્રી રમણ મહાપિતા એક હાખલો મનનીય છે 'તે રમણ
 અરણ્યાયસની એક ટેકરી પર જતા હતા ત્યારે મધપ્રજાનો તેમનો
 સ્પર્શ થયો તે મધમાખીઓ ઉડવા માડી એ સ તે વિચારું કે મારી
 જૂનથી મે મધમાખીઓને હુમિન કરી છે તેથી શિક્ષા મંડન કરીને
 જ હું ખસીશ મધમાખીઓએ તેમનું સરીર આ થી જેવું કહ્યું
 પછી જ એ રમણ આજળ વધ્યા પોતાના દોષો માટે આરી શિખા
 મંડન કરતા આવડનું જોઈએ પછી ખીનઓને ક્રોધ કરી શિક્ષા
 દેવાનો પ્રસંગ જ ઉપરિષ્ઠત નહિ થાય

હામા માટેની ત્રીજી શાલ્ક મા વ રીત પણ છે તે એ કે કોષના
 દોષો વિચારવાથી અને હામાના યુક્તો વિચારવાથી આપણી બુદ્ધિ
 કાયદાગદી છે ચિંતાજના સુર ગમદાને કરેલું કે 'કાર્યના આરભે
 દેવ-અનુનુ રમણ કરો' પણ આપણે સૌએ તો દેવનો અર્થ પ્રભુ
 નહી પણ મરાડી અર્થ દેવ એટલે "આપો" એમ કયો સાગે છે
 ના આરભે જ રજ આપો એમ આપણે સૌ માગીએ છીએ

આનુ નામ કાવ્યદાસદી જુદી આવી જુદી છે તેથી જ મીતામા
 ફળના ત્યાગને બદલે ત્યાગનું ફળ સોધના આપણે થતા કીએ
 જુદીને જે કાવ્યમા લાગતું ફળ દેખાય છે તે જુદું તે કાવ્ય કરનાની
 સમાધી જુદી લાગે છે અને દોષથી શુ નુકસાન છે તે વિચારવું
 ખાસ જરૂર છે જે હાલ ખાસ તે સોડી પડના દુરંધ
 પ્રવાહ રૂપે [૧] નીકળતું તે મુદાપુત્રને છે જ મોજ મની વૈરવતિ
 બનાવતો પાંચ નાથ મેઘમાલીના પૂર્વબવોનો છલિહાસ દોષના દોષો
 બતાવે છે સુમા ગુણો જોવા હોય તો નવલકથાકારોમા એક વિષ્ટર
 જુઓનું “સા મીઝરેન સ નામનું પુસ્તક વાચવું તે નવલકથામા
 એક કિશિયન દાધર પોતાની યાદની મીઝનલીએ ચોરી જનાર ખૂની
 કેદને સુમા આપે છે અને તે સુમાની અસર કેદને મહાન ઈતિહાસ
 જીયાદ પર લઈ જાય છે તેનું વર્ણન છે આખરે જ ખૂની કેદી મહાન
 સત અને છે કોટ્ટાક મેનમા સુમાના ગુણો કેરી અસર કરે છે તે જોવું
 હોય તો નવલકથાકાર શરદા જુની રવામી નામની વાર્તા વાચવી જોઈએ
 રવામિનું પણ કલેશમય કુટુંબ અને બેવડા ભી પર પોતાની સુમાદારા કેવી
 પ્રેમ અને શાંતિનું આદોલન પ્રસારે છે તે જોવા મળે છે સુમાના આવા
 અનેક લક્ષો વિચારવાથી સુમાનો પરિચય, બહુમા વરચિ થાન
 અને દેવચદ્ર લખે છે તેમ “રચિ અનુવાચી વીર”

સોડોનો જાળ રચાવ વિચારી? પણ સુમામુખ્ય વિકસાવી
 શકાય નેબેલ પ્રાઇઝ વિજેતા બર્ટા ક. રસેવ તેના ‘લોકમાનસ’
 પુસ્તકમા લખે છે કે—

“Man does as much evil as he can and as much
 good as he must”

અર્થ — માનવી બીજાઓનું બની શકે તેટલું વધારેમા વધારે

ખરાબ કરે જ અને ન હુનું કંઈ પણ તેટલું સારું કરે છે
 લોનમાં આવેલા માલ રચના જ કાર્થિક કુસારોડજી, રખત આવી જ
 બોલેલા 'દે દિના' તેઓને હાથ આવે, કાગળ પોતે જ કરે છે
 તેની જ તેઓને ખબર નથી

આવે મમા ગુણ પ્રજાગતની અને રીતો છે દરેકને પ્રાપ્ત
 વિચિત્ર રીત પાદ પણ છે આજનું માનસલાહ કોપને મુક્ત કરવા
 નિર્જીવ પદાર્થો ઉપર રાજ ઉતારવાનું કહે છે એટલે કે કોપ, દીનતા
 'મમા પણ કાકા' દેડીને કે માળીયા પર લાકડીઓ ફાંકારી આંકે
 કહેવા જે ઉગર નાં પહેલા માસનો મહાન હિલચાલ પોતે કોપ
 આવે ત્યારે અજ્ઞાના બુદ્ધિમાન જીવ મૂંઝા બેસી ગયેલા અને કહેતા
 મોતનારા મારી અજ્ઞાત કોપી વ તે સિદ્ધા કરી રહ્યો છું 'જ્યારે
 અમેરિકાનો પ્રમુખ સિકન જના પણ કોપ આ ચો દોષ તેને સખ્ત
 કાગળમાં પત્ર લખતા પત્ર એ પડને પોતાના ટેમસના ખાતામાં
 સાચવી રાખેલા કોપ ઉગરે એટલે તે પત્ર ફાડી નાખેલા આ કોપ
 ઉતારવાની ઉપરજીવી ગીતો છે હામા ને ગુણ કે આત્મધર્મને
 ધનિધર્મ રૂપે ખોલવાનો દોષ તે કમનાના અવિચલિત સચો
 સમજાવવા રસોયારોપણ કંઈ કોપના દોષ અને હામાના ગુણો
 વિચારવા તેમજ સોમનો બાલ અજ્ઞાત વિચારવો આમ લાગીએએ
 કહ્યું છે

આ ગીતે હામા આચરવાથી કેવળી રીતો વિચારવાથી આ
 પદના તત્ત્વજ્ઞ અર્થો સમજાશે અને આ પદ મહાન નૈતિક સિદ્ધાંત
 રૂપ પ્રકટી હશે

સગર સ્વભાવ સિમે નહિ અપનો,

પરિયો મોહકે દાઉમે * ગિઠી ૧

વહે મોહ કરે નહિ કરની, ડોહત મમતા વાઉમે

ચહે અધ ગિઠી જસનિધિ તરવો, બેરો કાણી નાઉમે ગિઠી ૨

અરતિ-પિશાચી પગથ રહેતો, ખિનદૂન સમયો આઉમે

આપ બચાય પ્રમદન નહિ મુરખ,†
ધોર વિવરે પાઉમે ગિઠી ૩

પૂરવ પુરવ-ધનસજ્જિ પ્રસન દે રહેન ન મુલ વગાઉમે

તામે દુઝ કેમે બની આવે, નન વ્યવહાર કે દાઉમે ગિઠી ૪

જસ કહે અન મેરો મન લીતો શ્રી જિનવર પાઉમે,

પાઉ કલ્યાણ-સિદ્ધિ કારન, -જ્યુ વેધક રસ પાઉમે ગિઠી ૫

નિવેચન

જીવ પરભાવમાથી સ્વભાવમા આવે તે માટે ઉપાખ્યાયજી સર્વ કાષ્ટ કરી છુટે છે તેમના વિચાર ઉચ્ચાર ને આચાર એ જ સ્વભાવ ચિતનમાથી સ્પર્શે છે તેથી આવ્યા અનેક પદમા એ 'પર' ત્યાજ અને 'સ્વ' પ્રકૃષ્ટની વાત આવે તો કશું જ નવાઈ જોવા રહ્યું નથી એ સ્વભાવ માટે જ તેમનું જીવન છે મહાપુરુષોનું મરણ પણ તેમના જીવન કાષ્ટની મેવારપે દોષ છે વફૂરો દોષી બની ઠગિયારબધ સૈનિકા હારીને કનુ ખિસ્તને પકડવા માડ્યો ત્યારે શતભાવે જિસસ બોલેના કે 'હુ ખૂની છુટારો નથી મને પકડો, કારણ માર મરણ જ મારી સેવા છે આ રીતે મહાપુરુષોને જીવન અને મરણની

પ્રત્યેક પડા તમના હવન કાપની સંવા રૂપે-મદદગતી રૂપે દોષ છે નિરતર ધોન સાધના એજ સતપણુ છે એટલે શ્રી વશોવિજયજી ધોન 'સ્વભાવ' છે તેને અનુસરીને જ બધા આચારવિચાર કે ઉચ્ચાર તમના દોષ જ

આપણે મમતાથી એટલા ગંધા દેરાઈ ગયા છીએ કે આ માટે તેને છોડવી જોઈએ તે સમજમાં નથી આવતું એ વાત હજી ધિરજ બાતુ કારણ આપણને સારી રીતે સમજાવે છે તેઓ 'હે છે 'તમારી આ મો જો પાપથી થયેલા અને તો ફેડી નાખજો અને હાથ જો તમને ફોડે તો કાપી નાખજો કારણ એમજ અગ્ની જોડ કરતા ઘોડીક પાત્ર સત્તકાનિ વધુ ભય કરે છે ' મમતા દારા-પરમાર દારા કલ્પનાતીત સત્તકાનિ માય છે જ્યાં પરવશતા હ, ત્યાં સત્તકાનિ છે જ્યાં સત્તકાનિ જ્યાં ત્યાં હાય છે જ્યાં દય છે ત્યાં વિનાશ છે તે જ્યાં વિનાશ છે ત્યાં ઘેર જાય છે પણ ને લોકો પર હજી મરાયા તે કોણુ લોકો, તે કોસતો આકાર તે તે જમીનનો દુકોડો પૂખરો પણ તેનો આ ઉપદેશ ઠોઠને ન સમજાયો વીતગમદવનો ઉપદેશ 'સ્વભાવ' પ્રાપ્તિનો છે તે આપણે પણ જુધી મના ધર્મના ઠાડપીજર પર મોઢી પડ્યા શ્રી વશોવિજયજી જેવા મહાન સત પુરુષો એ સિદ્ધાંતોના છણોદાર કરે છે કારણ મુસ-સમાની આકમલો આપણા સિદ્ધાંતો પર ઓછા થયા નથી

જ્યારે 'સ્વભાવ'નું સત્ત લાડમાસમાં ઉતરી આવે છે ત્યારે ધાર્મિક-કસાધના ખૂબ સ્વાભાવિક થઈ પડે છે એટલી ગંધી સ્વાભાવિક કે એક પછી એક અંક નાટકમાં એની થયે આવે અને પછીથી વચ્ચતા એક પછી એક તર્કિતો એની મેરે વચ્ચાય-તેમ ધાર્મિક કિના અત્યંત સ્વાભાવિક પ્રવાહરૂપે સરળપણે વહી આવે છે સ્વભાવ તે જ

[illegible][illegible]

નથી એપનદેમની એક નવસકથામાં એવી ભાવના મુકાઈ છે કે દેશહિતાથે એક પ્રી મનુ ખૂન કર્યું તે દેશધર્મે રૂપે । મેરિસનેટરસિકના પ્રખ્યાત નાટક 'મોનવાના ના પ્રથમ અક્રમાં એવી ભાવના મુકાઈ છે કે દેશના હિતાથે કાઈ સ્ત્રી નારી દુશ્મનના વિરોધતા સેનાવિપતિ સાથે વ્યભિચાર કરે તો તે દેશધર્મ છે પણ સંજોગમળથી કાઈ 'પગ્ન્યાર પાપ મગી પુરન બનતો નથી કાઈ પણ ઉપાયે સર્વસમર્પણ કરીને પણ આત્મભાવ-પામવો ને દેહભાવ-ઉડવો સદ્યુદ્યોરપ સંભાર લેવો અને દુર્યુદ્યોરપ પરભાવ ઉડવો તે આવશ્યક છે કદશુચિત ભયગાન આ વાતમાં તો અત્યંત સખ્ત જ છે

મધ્ય સદ્યુદ્યોગે ઈલાજ યાન છે હારકૂત અમિષ વાયન માગામાં પ્રથમ વાક્ય આવે છે કે *com hoc eo soat soat* — ગાયને આત્મા હોતો નથી આતુ યાન જોય ત્યાં સુધ્ય અહિસાનો ગુણ કેવી રીતે વિકસે ? દયાના ગુણ માટે જોય યાન જરૂરી છે તેમ જ કે ગુણ માટે—સ્વવિકાસ માટે જ્ઞાન જ જરૂરી છે 'સ્વમાય'નું મૂળ યાનમાં છે યાન દ્વારા જે ભયુતિ અને મુક્તિ મળે છે તે જ સ્વતત્ત્વ સ્વભાવ ■ યાન વિના જીવન ગ્રેડાની ગમાયુ જેવું થઈ પડે યાન સાથે જીવન પહોડ પરના કિલ્લામાં રક્ષાયેલ રાજ્ય જે જેવું થઈ પડે ધડિયાળ હોય, રેલવે એ જિન હોય, મોટર હોય કે પાણીપ તો ઘોગે હોય બધાને *Uttah* સયમકળ જોઈએ જ યાન સયમકળ બની મણી પ્રાણુધનક અથામણોમાંથી આપણને ઉગારે છે અને પરભાવથી રથે છે સ્વભાવની રાજ્યગીએ જવાનો એ ધોરીમાર્ગ છે મોહના દાવમાંથી છૂટે તે યાન પામે ધોરવિરોધમાંથી છૂટે તે યાન પામે અત્તિને મમતા ત્વજે તે યાન પામે પણ આ બધામાંથી કેમ છુગાય તે માટે આખરે તેઓ કહે છે કે "શ્રી જિનનરકે પાછમે" — મી જિનેપરના ચરણોની સેવાથી મોહ વિધવો રતિ

અરતિમાથી છુટાય, યાન પમાય અને સ્વભાવ યાન મુક્તિ સ્વભાવ
 પરમાવમાથી લઈ જવાનો ચમત્કાર જે હરી સો તેમ પરમાવ
 છે સમવાન છુટાને ડાહ્ય છે, 'સોનેને ચમત્કાર મળ્યો છે અધુ
 શહેર તમારા સપ્રદાયમા જોડાય' છુટા છુટા છે 'જો વેળા મો
 પાપીને કુ મહાવતના માર્ગે લાવુ છુ. તે ચમત્કાર મળ્યા પર
 મર જે ખીખતે પરમાવમાથી સ્વભાવમા જોડે છે, તેમ છિન્ન
 ચમત્કાર ડાહ્ય નથી કુનિયામા એક જ એવી વર્ણિત છે જે આ
 ચમત્કાર હરી સો તે શ્રી જીનેશ્વરદેવ છે, મરુ દેવે, મરુ તે
 ચમત્કારથી કુતાર્ય થયા છે રૂપિયાનુ મૂલ્ય એવું જોઈ
 છાપ પ્રમાણે થાય આતરરાષ્ટ્રિય બજારમાં પણ પ્રમાણ
 થાય. અહીં સોળા આના ત્યાં સામાન્ય રીતે પ્રમાણ
 પુરવાના મૂલ્ય સામગ્રીનિક દ્રષ્ટિએ બહુ દીર્ઘ છે જેમકે
 નહિ. શોભનેશ્વરદેવનુ મૂલ્ય સામાન્ય રીતે જેમકે જેમકે
 સમાન છે. તેઓ એક અને અદિવીર છે જેમકે જેમકે
 અને સ્વભાવ મહાવનો બહુ તેઓ સો જ મારુકે સો જેમકે
 શ્રી વશો વિજયછ પણ તે 'શ્રી મિત્ર' જેમકે જેમકે
 ભાવ પ્રતિષ્ઠા કરવા ઉત્સુક થયા છે જેમકે જેમકે

જ્ઞાન દ્રષ્ટિ અને મોહ

યોગ ૧ જ્ઞાનની દ્રષ્ટિ નિહાલો,
 મોહ-દ્રષ્ટિ દેખે સો બાહરો,
 મોહ-દ્રષ્ટિ અતિ ચપલ
 યોગ-૨ વિયોગ લવાનલ

૧ બોરો, ૨, સોક

૨૫ માર્ચ
 નિવાલો

મોહ-દ્રષ્ટિ કાચરન કરેપ, કરે બકારન ટાલો,
રત-મેદાન સરે નદી અગ્નિનુ, દુરસરે જિંઠે પાલો, ચેતન ૩

મોહ-દ્રષ્ટિ જન જનને પરવસ, દીન અનાય દુખાલો,
મારે લીખ દિરે પરપરિસુ, કહે 'યુજ્જુ કાષ્ઠ પાલો' ચેતન ૪

મોહ-દ્રષ્ટિ મદ-મદિરા-માતી નાશ દોન ઉપાલો

પર-અવશ્યુત રામે સો અહનિસિ, કાચ અશુચિ જી ૩
કાલો ચેતન ૫

જ્ઞાનદ્રષ્ટિમા દોન ન એત કરે જ્ઞાન અશુભાલો
ચિત્તાનદ-ધન સુજસ વચન રસ, મજ્જન દુષ્ટ પખાલો ચેતન ૬

નિરેચન

આ પદમા જ્ઞાન પિ અને મોહદ્રષ્ટિ ત્રિવેની તત્ત્વચર્ચા છે
જ્ઞાનદ્રષ્ટિ એટલે મોહદ્રષ્ટિનુ નિરેષાત્મક અરૂપ એક દ્રષ્ટિના
સ્વરૂપનુ નિરેચન કરી લીધું એટલે બીજી દ્રષ્ટિનુ આકાશ સૂચન
ધર્મ શૂન્ય એકના સ્વરૂપધર્મો તે બીજાના દૂરલો છે મોહદ્રષ્ટિના
દોષો શુ ■ એ સમજાયુ એટલે સમજુ વિચારક મારે જ્ઞાનદ્રષ્ટિનુ
સ્વતંત્ર પ્રતિપાદન કરાવી જરૂર રહેતી નથી

બર્નાર્ડ રો તેના "Man and Superman નાટકમા લખે
છે કે "માનવજન કાચ છે સીર છે, કર્પોક છે જ્ઞા માનવજનમાં
જ્યારે એકાદ ઉમદા વિચાર પ્રવેશ છે ત્યારે તે કાચ માનવીના
નિ સત્ત્વ અત કબ્જામાંથી ચક્રિતને સુપુષ્ટ જ્ઞાનામુખી શરી નીચે
છે અને મહાન નૈતિક રીર બને છે જ્યત જ્યારે વિકાસયાત્રાની

નથી મજલ માટે છે—જ્યારે પણ ભવ સરૂનિ કમલ સરૂન
 છે ત્યારે તેની પાછળ એકાદ રિયાતનું જગ દેવ છે એ વાત
 કે રસિયની રાગકાન્તિ હિપરથી સમજાવે. રસિયની આદર્શ કે
 કલ્યાણપાલ પાછળ એકાદ મદા આદર્શનું—એક મધ્યમ
 મોલિય રિયાતનું જગ હવે સુખિતિને પણ એ દેવ છે કે
 રિયારો મનમાં હાખલ કરવા સાચાએ તમને રસ
 રિયારાસા સકલ છે તેથી જામન મુમ હરે ગિરન પડે. રસ
 દોશ મારવા જોઈએ, જેથી તે ખુદની મદ મિત્ર મુજ
 ખુદ કે તત્ત્વજ્ઞાનનું અખૂટ થન તમારી પડે મુજ કે જે
 એનને, સમોધીને રચાતા આવે પડે રિયારા પડે, કે જે
 નાખવા માટે છે મનની ખોડની એકવા જો મુજ રસ
 મનને સમજાવી સમજાવીને સાચા માર્ગનું ને જો કરવા જે,
 જેથી તેનું શુદ્ધ વર્તન અચિરક રહે છે મનને રસ
 રીતને યોગ્ય મને છે અને તે માટે એ રસિય, જે
 ઉચિત રથાને દોરી જવી દોષ તે સાધી રસિય રસ
 છે અને પાસનો પુણ તેના મો પડે મુજ રસિય રસ

તેની ઇચ્છાનુસાર પાનરૂપ રાજરાજ્યસ્વરૂપના ચાલુ ચૂમીને મંગલે છે

મોઢ એટલે ભ્રમ, મૂઝાવણ અને વિચારોની અધાધૂધી તે તે બધાના સરવાળા રૂપે ઇચ્છાની પાનિત્રામી અધારતિ જ્ઞાન એટલે સત્યમય ઇચ્છાનિર્મિત નૈતિકપણાનો અદુષ્ટ મત્ર આત્મો નતિતુ વૈજ્ઞાનિક સ્વાધ્યય મનની રૂતિઓ-ભિમિઓ-લાગણીઓ-ભાવનાઓ-મિત્રાધા શુભાનુભવ સંસ્કારનુભવો એકરૂપ સ્વાધ્યય તે જ્ઞાન છે જ્ઞાન છે ઇચ્છાની સમીપમન વિકાસયોજના

મોઢ દિન નજીક રહે છે એ દાગ મોઢ પ્રાસાદના નજીક માગતું ચિત્ત રજી કરાવે છે એક ઉપર એક પહેલો માળ છે ચચળતા, બહિર્ગતમા સુખ છે અતર્ગતમા નહિ એ સ્વચ્છમય ભાતિ પર પ્રપચી સંસાર રચાયો છે એ સ્વચ્છમય ભાતિતુ કિર્તાત્મક સ્વચ્છ ચચળતા છે જ્ઞાતિ ઉપર એટલે સુખ માટે તરફડીયા મારવાના જ મોઢક વિચારોની આરે દિશામાથી મન પ્રત્યે થતી બેચનાણુ ગણે છે આત્માતુ વિવિધનિયમા ક્ષણે ક્ષણે બટકવાનું ગણે તે ચચળતા છે સુખની ભામક કલ્પનાથી વિવિધ વસ્તુ પ્રત્યે દોગે જવું તે ચચળતા છે તેમાથી બીજા દોલો જ મે છે તે છે કુ ખતો, યોગપ્રિયોત્તના કુ ખતો વસ્તુને સુખ આપનારી સમઘ્યા કે તેની પ્રાપ્તિ અત્યંત આવશ્યક મનાય છે વસ્તુ કુ ખ આપનારી લાગે તો તેનો સંયોગ વસમો થાય છે ખરી રીતે આ વસ્તુમા સુખદુ ખ છે જ નહિ પણ જે ભ્રમણા થઈ છે તેજ મોઢ દિ છે મનની ચચળતા એટલી સુખદુ ખ માટે ઇચ્છાને આકુષ્ઠ વ્યાકુલ કરે છે કે વસ્તુને જોઈ ન જોઈ કે તેને પ્રિય અપ્રિય વિભાજના વહેચી કાઢે છે એ સુખદુ ખની કલ્પનાએ તેનો એવો તો હિલોગે મઠા થો છે કે વાત્સાલ્યમા તે ગમવા ન ગમવાની માળદક

આ જ્ઞાનદષ્ટિ ઉપડે કેવી રીતે? સાબરકાંચે જ્ઞાનદષ્ટિ 'અનિય
 કિન્નરાનંદ' મધિમેક પછી આવતા આંતરજ્ઞાન રૂપે જોળખે છે
 આજનુ આપડુ જ્ઞાન બાલ્ય વજન વિપેની બોદિક સમજાય
 રૂપે જ છે તે જ્ઞાનથી પ્રકૃતિબળને બલવાડ નાનકડા ઘેટાના બચ્ચાને
 ખસે લઇ રમાડે તેમ રમાડાય છે એ જ્ઞાનથી વિજ્ઞાન બાળે પાણીના
 એક પ્યાસામાથી એટલી શક્તિ ઉત્પન્ન કરે છે કે તેની શક્તિથી
 તો આજકાલનુ સૌથી મોટું જહાજ ઇંગ્લેન્ડથી અમેરિકા જઈ પાછું
 ઇંગ્લેન્ડ આવી શકે એક પાણીના રીપામાથી પાત્રીસ ચાર્જસ મણ
 મલસાની શક્તિ તે સદૃશ કરે છે બાલ્ય જ્ઞાનનો આ ઉપરથી દેખાતો
 વિજય છે પણ એ બાલ્ય જ્ઞાનનું પરિણામ કેવું હશે તે વિશે
 પ્રખ્યાત ચિંતક એથ જી વેલ્સે પોતાની નવલકથા "વોર ઓફ
 ધ વર્લ્ડ" માં ક' પના કરી છે એ નવલકથામાં એ પ્રાત, એ દેશ
 કે એ ખંડ વચ્ચે જ નહિ પણ જુદી જુદી પૃથ્વીઓરપ તારા નક્ષત્રમંડ
 સાથે પૃથ્વીની લડાઇ કરી છે આવા જ્ઞાનને પવિત્ર કોણ કહી શકે?
 જે જ્ઞાનથી માનવી સુખેથી પોતાની સાત છદ્મી ન કવી શકે
 તે જ્ઞાનને અજ્ઞાન કહેવામાં સો દોષ છે? આપણામાં સાચેજ
 સમ્યક્ત્વ વિનાના જ્ઞાનને અજ્ઞાન કહ્યું છે

જ્ઞાન દષ્ટિ અને મોહદષ્ટિ વચ્ચેનો તફાવત સમજનાની એક પરીક્ષા
 છે બર્નાડ' શાએ સ્વર્ગ નરકની વ્યાખ્યા આપતા કહ્યું છે કે "To
 be in hell is to drift To be in heaven is to steer"
 નરક એટલે તથ્થાનું, કુદરતિઓમાં તથ્થાનું ને સ્વર્ગ એટલે ધ્યેયલક્ષી
 ગતિ જ્ઞાન મમે તે વિચિત્ર ને મમે તે પ્રકારનું હોય જે જ્ઞાન પાછળ
 તથ્થાવાની ભાવના નથી પણ ધ્યેયપથે નિશ્ચિત પ્રગતિ કરવાની
 ભાવના છે એ જ્ઞાન 'જ્ઞાન દષ્ટિ' રૂપે, શુભાનમ સરકાર બળ રૂપે
 કતારેક પ્રગતિ ઉઠશે બાકીનું મધુ જ્ઞાન મોહદષ્ટિ રૂપ છે

સામગ્રીરૂપે હોય છે ને તેમાંથી જ ક્યારેક જ્ઞાનદષ્ટિનું નિર્માણ
 થાય છે, આ જ્ઞાનદષ્ટિના મધ્યમાં એક જ વિચાર કેન્દ્રરથ ॥ જીવનની
 માર્ગ પશુ જનિત શ્રુત્ય લેા જ્ઞાનદષ્ટિ પાસે તે શ્રુત્ય ઉદ્દેશવાની
 એક જ રીત છે, તે દષ્ટિનિદ્ધ આત્માને ઉત્તાગવાનું હોય છે સ્ત્રીની
 સમસ્યા થયો યોગીજીવનમાં સ્ત્રીનું સ્થાન શું ? એ સમસ્યા કષ્ટ
 રીતે ઉદ્દેશી રૂ માખોને પ્રલેખ, રિનગ્ધ લેખનું કાર્ય કરી વિનાશક
 બળ અને છે તેમ પુરાને સ્ત્રી બાધનરૂપ છે એ શાસ્ત્ર વચનથી માત્ર
 ધૂણામાત્ર ઉત્પન્ન કરી જ્ઞાનદષ્ટિ તે સમસ્યા ઉદ્દેશી નહિ પણ
 તે તો પાપના મૂળિયા સુધી પહોંચ્યો અને ઉજોડી તે તો
 શ્રી ઉત્તાગધનમાં કહ્યું તેમ (નિતાદિ વિનિદ્ધનેજ્ઞા
 શરેજ્ઞતગવેયેણ) આત્માને સારા સસારથી નિસ્તાર
 કેમ હાય એની માર્ગ વેપણું ક શ્રી એવી આત્મગવેપણું કરી
 આત્મસ શોધનનો માર્ગ લઈ જીવનની સધળી સમસ્યાઓ ઉદ્દેશી
 જ્ઞાનદષ્ટિ જીવનના એક વિભાગમાં પુરાઈ રહેતી નથી જીવનની
 સમગ્ર કર્મભૂમિને જ્ઞાન ગતિ રસાળ ને ફળરૂપ કરે છે ઉપર કહેલ
 શ્રી ઉત્તાગધન, શ્રી આચાર્ય કે શ્રી સુવ્રજાતના સૂત્રોના વિચારો
 તો જ્ઞાન કેટલી કાચી સામગ્રી છે જીવનમાં તે માહિનિઓ મળી
 દ્રષ્ટિરૂપે ઉગી નીકળી જોઈએ, કાચી સામગ્રીમાંથી કળાકૃતિ નિર્માણ
 કરતા આવડતું જોઈએ તો તત્ત્વજોધની અનુપમ અલસિકા બધાય
 દ્રષ્ટિ એટલે જીવત વિચાર ને જીવત વિચાર એટલે નૈનિક સિદ્ધા
 તોનું કિનાત્મક સ્વરૂપ જ્ઞાનદષ્ટિમાં જ્ઞાનની જે તીવ્રદશા હોય છે તે
 જ આરિય છે મોહદષ્ટિને તો દ્રષ્ટિ કહેવી કે નહિ તે જ શક છે
 કારણ આધ્યાત્મિક ને જોવાપણું એ જે કિના એક સમયે એક સ્થળે
 એક વ્યક્તિથી થઈ શકતી નથી સ્થૂલપદાર્થોની સીમારેખામાં પુરાયા

ત્યાં સુધી મોઢ-ઘિ તે સીમારખા ઓગતી કે શાન ઘિટ્ટુ નિર્માણ
થવું સમજવું

૫૬

ચેતન અને કર્મ

ચેતન ! જો તું શાન અપાસી

આપણી માથે આપણી હો?

નિજ મનિ શક્તિ વિનામી* એ—૧

જ તું આપ સ્વભાવે ખેલે આસા ડોઝીરીઝ હિંમતી

સુર—નર—િ નર—નાથ—સપતિ

તો તુજા ધગ્યા દાસી એ—૨

મોઢ—ચોર—જન—ગુન—ધન સુમે, દેત આસગલ-દાસી

આસા હોર ઉદાસ રહુ જો સો હિતમ સન્ધાસી—એ—૩

જોત્ર લાઇ પર આસ ધર તું હે વાઢી જગમે હામી

તું જાને મે ગુનકુ મયુ, ગુન તો જાએ નાસી એ—૪

પુદ્ગલકી તું આસ ધગત હે સોતો સમઢિ વિનાસી,

તું તો બિન્ન રૂપ હે ઉતને ચિદાનન્દ અવિનાસી—એ—૫

ધન ખરચે નર મહુન ગુમાને કરતલ લેવે કાથી,

તોમી દુખમે અત ન આવે, જો આસા નહી ધામી—એ—૬

સુખ જલ વિગમ વિલય મૃગ વૃષ્ટિ દોલ મૂ મનિ પાસી

વિગમ-મૃમિનશર્ધ પર-આસી, તું તો સહજ વિનાસી—એ—૭

પાકો પિના મોઢ દુખ જાતા, હોત વિનય-રતિ માસી,
ભવ મુતરમરના અવિરતિ પ્રાની, મિથ્યા મનિએ સાસી—૮

આશા છોર રહે જો જોગી, સો હોવે શિવ-વાસી
ઉનનો મુજસ બખાને જાના, અતર દ્રષ્ટિ પ્રકાસી—૯

અહીંયા એ પાછો આપ-સ્વભાવની વાત છે ને તે માટે
જ્ઞાનનો અવગણ કરવાનું સૂચક છે આશા દાસીને ઉડવાથી સૂર
કિન્તનગી સપતિ મજે મોઢ ચોર તે બધુ ગુણરૂપી ધન લૂટી જમ
વિનાશી પુરુષનું સેવન છોડી અવિનાશી વિદાનદ પ્રભુમા રિનરતા
કર વિમ્મમ જૂમિ પર ધર બાધી વિવિધગુણથી પીડાય છે આ બધી
શાસ્ત્રની વાતો અહીં મગાઇ છે સાધુઓના પુરાણો ઉપદેશની એ
સુરી હુખખી વાતો જ નથી એની પાછળ અનુભવસિદ્ધિ સત્યનું તેજ
■ તેથી આ આધ્યાત્મિક પદ એક સહજાનૈનિક મળના કુડ
જેનું ઘણું પડે છે દુકમા આશા છોડી ઉદાસી થનું તે આખા
પદનો સાર છે સતપુરુષની એ જ જીવનદ્રષ્ટિ છે

અમેરીકાની ડેલિફેન્સિયાની યુનિવર્સિટીમાં જેતીવાડી ખાનાના
એ રિમાનીઓએ ૨૦૦૦ કે ૩૬૯ પાવરની બત્તીઓમાં “આરગન”
જેમ કરી સૂર્યના જેટલું તેજ ને ગરમી પેદા કરીને પ્રયોગશાળામાં
જ ખરણીઓમાં ખાતરના જેવા ગુણવાળા રમાયણે કાર્યો ને ત્યાં
ઘઉંનું વાવેતર કરી ત્રણ મહિનામાં પાક ઉતાર્યો, અમેરિકાની પ્રયોગ
શાળામાં માત્ર સૂર્યનો પ્રકાશ જ નહિ પણ જુદી જુદી સપ્ત યોમાસ
ઉનાળો, શિયાળો તેમ જ વાવાઝોડાના તોફાનો પણ ઉભા કરવાના

સાધન છે કે જેથી રત્ન અને વાનિગોનું મહાપ્રયત્ન જોઈ શકાય
 પણ સુધ્, જગુઓ અને વાવાઝોડાના એ કૃત્રિમ અખતરા છે
 પ્રકૃતિ, કુદરતનો સૂર, કુદરતની જાગૃતિ અને કુદરતના વાવાઝોડા
 પાસે એ કેશરિનિવાની કુનિવર્સિંગના સૂર, સદ્ગુણો અને વાવા
 ઝોડા છુ અને વામન લાગે છે તેવી જ રીતે સુરનરની સપત્તિ
 છુ અને વામન લાગે છે-ગુણરૂપી ધન અનન્ત અને અક્ષર લાગે છે
 પણ આશા પીડામગ્ન છે ઉદાસીનતા આશાત્યાગ, સુખકારક અને
 લાન્ય છે પુરુષ દુઃખ ને હુપ્તુસુકુ છે અિદાન દસ્વરૂપ
 રમેશ્વર પરમ અશ્વર્થ્યુક્ત છે પ્રયોગશાળાની ૩૦૦ કે ૩૫૦ની પાવરની
 બતીમાં અને પ્રકૃતિના સૂરમાં જે તફાવત છે તે પૌદ્ગલિક જીવન
 ને આધ્યાત્મિક જીવનમાં છે એક કૃત્રિમ છે બીજું સઠજ છે
 જો જો સૌથી મોટો તફાવત છે તેથી જ આત્મવિશ્વાસને સઠજ વિનામ
 ક્ષો છે એ વિનાસ જ સ્વાભાવિક છે

સૂરની સપાટીની આસપાસ ૬૦૦૦ કીમી સેટીએડ ગરમી છે
 પણ સૂરના કિરણો નથી દિશાએ ફરીફરીને આપણી તરફ આવે છે
 જો રિયર ને સીધા આવે તો પૃથ્વીને અડતા જ બેનિખાળા જેમ ફાગી
 નીકળે અને તરમ ગેસના ઉજાડિયા નીકળે અને બધું નાશ પામે
 જાનના કિરણોમાં આનાથી વધુ ગરમી છે આપણી ઠાલની માન
 સિધ સહિને નાશ તે કરી શકે તેમ છે જો જાનના કિરણો
 સીધી અને રિયર રીતે આવે તો અવ્યાસ દ્વારા તે કિરણો એ રીતે
 આવી શકે છે અવ્યાસ દ્વારા-સ્વાધ્યાસ દ્વારા વીતર ગદેવની વાણી
 સીધી અને રિયર નીચે આપણામાં ઉતરી શકે છે સૂરની ગરમી તો
 ૬૦૦ કીમી સેટીએડ, પણ જાલડી બેરન નામના લાલ રત્નના
 તાગની ગરમી ૮૦ ૧૦૦ કીમી સેટીએડ છે પણ સુધ્ કરતા પીસ લાખ
 ગરમી ૮૦ ૧૦૦ કીમી સેટીએડ છે પણ સુધ્ કરતા પીસ લાખ

અસર આપ્યું તે પહેલાંની સ્થિતિ નથી તેની ટૂંકીચરમી આપણી
સ્પર્શનેન્દ્રિયને તાગી શકતી નથી સ્વભાવ આ નધા તાનઓ,
મહેા ને નક્ષત્રો એ કળતા ખુબ દુર સતાષ ત્રયો છે તે કેવો છે-
તેના કના ગુણધર્મો છે તેની પૂર્ણતાનુ અનુપમ સૌંદર્ય અનુભવી
શકતા નથી માત્ર શ્રી યશોનિશ્ચયજી જેવા આવુ પદ રૂપી દુરમીન
આપે ત્યારે તેની હયાતિ-અને અસ્તિ જાણી શકીએ અને તેમા ય
આપણામાના ધણા તે દૂરબીન ને સન્ની જેમ કાણી આપે મારે છે

એ પૂણ્ય ચેત નો અનુભવ પ્રવાહી પદાર્થ જેવો નથી કે જે
વાસણમાથી ખીજા રામણમા રેડાય ભાવમાથી શબ્દમા રેડાય તેથી
મુઠક મુઠક વિષતો બેગી કરી કછક ગાત સર્જ શકાય છે

ઓપમ સમુતેમાથી અટકલ્યમા સિરહોડીઓની દિનચર્યા આપી
છે તેમા નિરહરીઓને અક્ષયવેધી અને વાસવેધી કલ્યા છે ક્ષણ
માત્રમા તે વાળેવ વેનનાર પણ આ સિદ્ધિ આટલી ઉત્કૃષ્ટ થઈ
શકી તેનુ કારણ તેઓની પુરુષાચ માટેની જાગૃતી હતી સાધનામા
ઉચ્ચ નિષ્કેષ નાખતી તો તેઓ નધુ સુરાય નહિ માટે સાક્ષાત્તુ જ
ઓસિકુ ગમ્પતા શાઓપટલી-પાણિની તેને આયુધથી કહેતા
એવા થવા માટે નિસે ધનુષ અને કુતંગ લઈ ફરતા ને ગમે
સાક્ષાત્તુ ઓસિકુ ખો સુતા બધી સિદ્ધિ પાળી સાધના અવરય
હોય છે અમરમાતની સિદ્ધિ અમરમાનથી જતી ગદે છે સ્થાયી
મૂલ્યવાળી નથી હોતી સ્વભાવ સિદ્ધિ પાળી પણ સાધના જેમજે
અખડ અને ઉચ્ચ સાધનાને શ્રી યશોનિશ્ચયજી જે શબ્દોમા વર્ણવે
છે તેઓ કહે છે સઘળી આશાઓ છોડી દુ ઉદાસી યા ઉદાસીનતા
મળી કે તારી સાધના પૂરી અને સ્વભાવસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ

ઈગનના બાદશાહે એક વીટી મરજદના જુરજ પર મુકીને

શ્રીમદે સૈનિકને વીધવા કષ્ટ

તીર ડાહ્યુ વાગ્યુ નહિ એસે પવનનુ જોગ મળે ન આપ્યુ
 તેમ કહેવાયુ પવન કાઈ તીરને જોગ આપતો નથી તીરમાં વેગ
 તો શરૂ પેનામે છે પવનને વીધીનેજ તીર વેગમધ નિહાને પડોએ
 છે આપણે 'સ્વભાવ' પ્રાપ્ત નરક તીર વેગે જતા નથી આપણુ
 તીર નિહાનનુ સમ્ય સર્ધ છેડેનુ નથી તેથી આપણે દોઃ પવનનો
 અને પ્રાર ધનો કાગળે ઝાંચે ચિંતા આપણા ધરમા સામે આવે
 ને એની શક જોઈએ તેથી એસીએ તો હાથપગ કરોગિયાની માફક દોરી
 જેના પાંગા ધઈ જાય ખરી નિહિ હમ પુરાણની સાવનામા છે
 આમારે દિનિમોહન સેન ચિત્તને સકિનનો અર્થ 'passion and
 Action' પ્રણાને પુરાણ કહે છે સતપથ સાલસુમા પતિન વચરના
 મનુષ્યને અવગીઃ મ્હા તેનુ કાગળ આજ હમ પત્ની એવે સકિન
 પુરાણ તે વિના જવનાડ ડાહ્યુ કરી રહેત પાણિની એ પતિનો
 અર્થ 'વચ્ચુના ચલામ ચાગ' : ધામા પતિની સાથીદાર થઈ આપણુ
 કદાચ આમ ધાની સમાવ માનવીની ખરી પતિ સકિન છે ચિત્ત
 એટલે અમર માનવ સકિન તેની અમર સચિની, પ્રણ અને
 પુરાણ-ચિત્ત અને સકિન વિના જીવન શા અપુરો જ
 છે પતિ અને પત્ની વચ્ચે સારું દોષ એટલે
 'સ્વભાવ'ની માત્ર વાતો જ નહિ પણ તેનુ કા સંપનાની શ્રી
 મહોચિત્ત આ પદમા જલામજુ કરે છે એવા કહે સાધક માટે
 તેમણે અહ જોઈ રુદ્ધ સખ્યો છે તેથી એવે જ અનુભૂતિ જ્યા
 જ્યાં ત્યાં પુરાણ છે અને અમર પુરાણ છે ત્યાં સાધના છે અર્થ
 સાધના છે ત્યાં સિદ્ધિ જો તેથી જ નેજા વડે છે "આપા હાર
 રહે ને જોઈ સો દોરે સ પામી" તેનુ કા દરદાપુત્ર જ
 આમ વચરાયો છે

ભૌતિક સાધન સપત્તિની આશાઓ છોડવી કેવી રીતે ? હાથને માગી વગગી હોય છે તે તો ખ ખેરી ન ખાય પણ આશાઓને તેવી રીતે ખ ખેરી નાખી શકાતી નથી. ચોપાને મૂળથી ઉચ્છેદીએ તેમ- આશાઓને-વાસનાઓને ઉખેડી ન ખાતી નથી.

જેમ ગદુરૂપી ભરેયો અનેક વેપો લઈ વારવાર અશ્વ ધાય ને નવા રૂપે પાછો હાજર થાય તેમ નવી નરી વસ્તુઓની આશા નવા રૂપમાં હાજર થાય છે. આ આશાઓનો સદતઃ ઉચ્છેદ શરૂઆતમાં શક્ય નથી. પણ તે આશાઓનો વિષય જલ્દલાની શકાય. ભૌતિક સાધન સપત્તિમાં રાચતી આશાઓને આધ્યાત્મિક યુગ્મમાં ખસેડી શકાય તે આશાઓને જ્ઞાન અભ્યાસદ્વારા-સ્વાધ્યાયદ્વારા શુદ્ધિકરણ થઈ શકે તેવો માર્ગ જી યશોવિજયજી કહે છે 'ચેતન જો વ જ્ઞાન અભ્યાસી' તો નગ્ન જ સમજ્યન કે આશાઓ જ બાધે છે અને તે આશાઓ આધ્યાત્મિક યુગ્મ માટેની દોષ તો તે આશાઓજ આપણને છોડે છે. આથી પોતે જ બાધે ૭ તે પોતે જ છોડે છે.

આ રીતે જ્ઞાનના અભ્યાસદ્વારા-આશાઓ છોડી ઉઠાસી થવાથી આપ સ્વભાવ સહજ સ્વરૂપમાં સ્થિર થાય છે.

૫૬ ૯

જળ લગ આવે નહિ મન હામ

જળ લગ આવે નહિ મન હામ

તમ લગ રૂપ ક્રિયા સર્વિ નિર્મલ જ્યો ગગને ચિત્રામ

કળી જિન ઘ કરે મોગાઈ, ધનવતી તુજ નામ
આખર રૂપ ન લહેમે જો જમિ, પાપારી બિનુદામ

જમલગ ૦ ૦

મુક મુડવન સમઠિ મરિયા, હરિય રોજ ના ધામ,
જગ ધાર વડ ભરમ સચાવન, રાસમ સડવું હે ધામ

જળવગ ૦ ૩

એને ધ ની રોજખી રચના, જો નહિ મન વિઆમ,
વિન અતર પરે છન વિતરિ, કહા જપન મુખ રામ

જળલગ ૦ ૪

વચન કાવ મોર દડ ન રહે વિત ઉર ન ભરામ,
તને ઘ ન લહે સિવ-માધન જિહી કવ્ય મૂને મામ

જમલગ ૦

પૂન ધરો કરો સજમ કિરિયા ન ફિરાવો મન ધામ
વિદાનક-ધન મુજમ વિસાસી પ્રગટે આતમ ૧૫

જળલગ ૦

ત્યાથી માનવ એક તસુ પણ આગળ વધ્યો નથી એટલો જ અજ્ઞાન
અધ ને રીમાતો છે. આનું કારણ માનવનું મન હવ તેનું ને તેનું જ
થું છે. મન જો સવમ માર્ગમાં જોડાયું અને આર્થિક જીવનમાં
સાથ આપણા મોડયું તો અવતાર સફળ થયો સમજવો.

મનને રથ કગ્નુ એટલે વૈવક્તિક કામનાઓને નિર્મૂળ કરવી
જીવનની સર્વ જરૂરીયાતોને રીતરાત સાવમા નિહીન કરવી, સર્વ
આશાઓ ઉત્સુકતા, અને ઇચ્છાઓને મનમાંથી જડમૂળથી ઉખેડી
નાખી શાન સ્વચ્છતા પામવી આજે માનવ મહા, નક્ષત્રને જૂતપિશાચ,
દ્વન્ડ્વીપૂર્ણને નાગપૂર્ણ પીરપૂર્ણ વગેરે પૂર્ણ કરે છે. દ્વન્ડ્વીના લગ્ન
કરાવે નાગનું તો એટલું મહારવ રિશ્વમ્ભૂતિહાસમાં અકાયુ છે કે
ઈચ્છાતના જાદુષી તાવિજમાં તેનું મિત્ર છે અને અજ્ઞતાના ચિત્રોમાંય
તેનું મહારવ અકાયુ છે. આવા દેવી દેવતાનું કારણ આપણો
કેદારનાથજીએ કહેલું કે શાન અને પરિશ્રમદ્વારા આપણી આવશ્ય-
કતાઓ કે વૈવક્તિક કામનાની સતોત્પત્તિની આપણી નિર્મૂળતાને
હીંધે આટલા દેવ દેવતાની જરૂર પડી છે. આપણે આ રીતે વૈવક્તિક
કામનાઓને જ વશ થઈને જ દેવ દેવીઓને પણ બળર વરદ જોમ
સરતા ને વેપારીના માલ જેવા બનાવી દીધા છે. બધા સુધી માનવના
મનમાં ધોડાકે પણ વૈવક્તિક કામના છે ત્યાં સુધી ધર્મની સાધના
ચિત્કૃત થતા વિના ગ્રહેતી નથી વૈવક્તિક કામનાઓ. એને રથુષ્ઠ
સુખસમવડોમાં ન ધાયેલ માનવીની આશા, ઇચ્છા કે ઉત્સુકતા રથુષ્ઠ
સુખને જુની રાત્રીના કલ્યાણની નૈતિક સાવના મનમાં ઉદય પામે છે.
ત્યારે મન થોડું ધણું ઠેકાણે આ પ્રુ કહેવાય છે. મનનો જન્મ શાશ્વત
કલ્યાણની ઝખનાથી થાય છે. બ્યારે રથુષ્ઠ સુખ મનમાં મુખ્ય ભાગ
ભજવે છે ત્યારે આત્માની હાર થાય છે અને મનની સ્થિરતા નાશ પામે.
સારાગોદા સમુદ્ર માં (Gulf stream) બ્યારે જે અખાતી પ્રવાહો

સાધુ જીવનનો સયમ માત્ર ગમેદો તકડો અને મગપીઠ ખમે છે તેના જેવો છે

યોગની રચના મન વિગ્રામ પામે-ચિત્ત-સાધના માગે નિઘલપણે આગળ તે વધે છે દુઃકમા કોઈ પણ કાચ કરીએ પણ છૂછા ન હોય તો તે કાચ ક્યારે પણ કોઈપણ રીતે સફળ થઈ શકતું નથી કારણ તેમા આપણું મન નથી કાચ કરવાની તીવ છૂછા હોય-એટલી બધી તીવ કે પરિણામ અનુકુળ પ્રતિકુળ હોય તેની પણ પરવા ન હોય ત્યારે-સફળતા મળવાની જ છે કારણ ત્યાં મન ઠેકાણે છે ચિત્ત છે અધ્યાત્મ માગ મા પણ મન એ પહેલી ને સૌથી અગત્યની વસ્તુ છે મન ઠેકાણે છે એનો અર્થ તે સયમમાર્ગ આચરવાની તીવ અભિવાધા છે ને તો જ યાન સયમ, ક્રિયા આપણને 'બ્રહ્મમય બનાવીએ

મને જે વસ્તુ યોગાને લાભકારક માને તે કરવાની તેને છૂછા થાય છે આજે હિંદુમા રાજસ્થાન રેતીનું ગણુ આગળથી વધી રહ્યું કે અરમી સમુદાય જમીનને પોતામા ખેંચી રહ્યો છે એ ચિંતા મન કરતું નથી કારણ એ ચિંતામા તેને કંઈ લાભ નથી દેખાતો મોટા ઝાક પોતાના જીડા ત્રયેવ યુગીયા વડે આસપાસની જમીન પકડી રાખે છે તેમ મને જે રિપોર્સ તેના લાભમા છે તેને જ પકડી ગયે છે એક વાર અધ્યાત્મનિષ્ઠમા લાભ દેખાયો કે મન તેની જ છૂછા કરે અને 'એની મેગે ઠેકાણે આવે વસ્તુનું મથાથ' રસપ મમજમે રોમા લાભ નુકસાન તેની સાચી સમજણ છે મનચિત્તરનાનો આ પણ એક

સમતા અને મમતા

- કેવળ મમતા હારિં પરીરી, દૂર પરીરી   એવન
 ૧૨ રખતીશુ પ્રેમ ન જીને, આહરી સમતા આપ વરીરી   એ. ૧
- મમતા મે.ક-મ.ા.સ.ની બેટી, સમતા સુખ-દુઃખ-કુમરીરી,
 મમતા મુખ દુઃખ અહરે, સમતા સત્ય મુખથી જરીરી   એ. ૨
- મમતાને લગે દિન ભવે, મમતા નહિ જાણે સાથ જરીરી,
 મમતા દેવ ભક્ત દે દુરમન, સમતા જે જાણે નહિ અરીરી   એ. ૩
- મમતાની દુઃખિ દે આત્મી પ્રકિની જગત અનધ-પરીરી,
 સમતાની શુભ અનિ દે આત્મી ૫૦ ઉપાર પ્રયે સપરીગ   એ. ૪
- મમતા-પૂન જામે દુઃખ જાન સોઠ નિસેય મહાપ-જરીરી
 સમતા-દુન દોરેજો જેવલ, રહેજો દિન નિશાન પુરીરી   એ. ૫
- સમતા-મરન રહેજો એવન, જોએ જરે રાખ જરીરી
 મુજલ-વિશાલ રહેજો તે દ, વિશાલ ધન જાણે જરીરી   એ. ૬

વિવેચન

અખ્યાતવિષય પર લખનારનું ક્ષેત્ર બહુ દૂર છે આ સમતા મમતાની વાત જ તેઓ જુદી જુદી સૈનીએ જુદા જુદા સ્વરૂપમાં કહે છે છતાં સમતાની અગ્રય એટલી બધી છે કે તે વિશે નેટલા શાઓ પાપ તેટલાં ઓછા ■

કમન જેમ શાન્ત ને મીઠા પાણીમાં જન્મે છે તેને ઉગાડવા કઠિની જરૂર રહેતી નથી, કે તેને પાણી પાત્ર પડતું નથી આતરિક વિકાસ પણ તેના ગ્રાભાવિક ક્રમે થતો રહે છે બાહ્ય દબાણથી નહિ પણ અંતરની શૂરણથી તે થતો રહે છે તેથી કષ્ટદમન જેવું મન માટે પામ નથી અત્યેક કાર્ય ચિદાનંદની મેળથી કરવું નોંધએ મમતાના ત્યાગને સમતાના અગીકાર માટે શ્રી યશોવિજયજી આ પદમાં સિખામણ આપે છે ત્યારે તેની પાછળ એમની એ જ સાવના છે કે બધું સ્વભાવિક સરળતાથી કર્યા કષ્ટદમન+ વગર થાય તે માટે મમતાનું સ્વરૂપ કહે છે અને સમતાનું પણ કહે છે જેથી મમતા નહારી ને કુલટા લાગે અને સમતા સોન્દરથી લાગે સમતા હોય તો મનુષ્ય દ્રાક્ષના વેલા જેવો કે અનરની પેની જેવો લાગે છે મમતા હોય તો કટાપેસુ લોખંડ લાગે છે કટાપેસુ લોખંડ જેમ રેતી વડે સાફ થતું નથી તેમ મમતા સસારાસક્ત વિચારથી કહતી નથી સસારની કાંઈ વસ્તુની વિચારણાથી મમતાનો નાશ મધ શકતો નથી કારણ મમતા પોતે જ મોઢ ચકાસની બેઠી છે સમતાથી મમતાનો નાશ શક્ય છે સમતા સપમ રાગની કુવરી છે મમતાનું બળ તો આપણે

મત્યક્ષ અનુભવ થી છે સમતા જેવી છે તેનું કશું જ્ઞાન નથી. મમતાથી
કુટુંબ સમાજ રાષ્ટ્રને આપણે આપણો કરી રાખીએ છીએ. સમતા
જેવી દોષ અને તેનું શું પરિણામ આવે છે એ તે કેવળ સાબરિયા
નો પ્રશ્ન છે એમ કાંઈ દલીલ કરી શકે, પણ એનો જવાબ એ છે
કે રત્ન કીચડમાં પડ્યું હોય તો પણ તે અમૂલ્ય છે અને
ધૂળ આસ્માનમાં ચડે તો પણ પોતાની નીચતા છોડતી નથી.
આજે મમતાની ધૂળ આસ્માનમાં ચડી છે તેનું રાજ્ય છે
પણ તેની નીચતા ઝેરહીન જ છે સમતાનું રત્ન રિમ્મત્તુમાં,
કિચડમાં ફગાવાળું છે તેથી તેની કિંમત કરી નથી એમ
કેવળ કહી શકે ?

સમતામાં કેલાકને હાર લાગે છે મમતામાં જીવન કાલેક વધ
તાથી બધાનો સમઠ કરવાનો છે સમતાથી બધું બોધ બેસતું છે
પણ સસારની હાર જ આત્માની જીત છે એવેનું કથન રાગ છે

હરિજન હારા હિ બલ્યા જીતન જે સચા
હારા હરિષે બધગા જીતા જમની લાર

જ્યાં સુધી સસારમાં માનની જીતવો રહે છે ત્યાં સુધી સમતા
મહા સુદર અને સુખદાયક લાગે છે પણ બહાર દોરે જઈને સમતા
મન છે ત્યારે મમતાનું સાચું સ્વરૂપ સમજાતું છે. સસારનાં દાર
અસંખ્યથી દુર્ગંધી છે મમતા બમણુરૂપ અને બમણું રૂપ
છે આવી સસારિક હાર દ્વારા જ મમતા તણ સમતાથી જીતે લાગે
સમતામાં જે મગ્ન રહે છે તે વિદ્યનિર્મલ જીવ છે
સમતામાં મગ્ન રહેવું એવે આત્મચિન્તા બધું

“જીવ જાગે તમ રામ જપ સેવા જન સંભાર
હૃદય બેડા આત્મા” આજ કો વિચાર

આ રીતે આત્માનું અખડ મિતન તેનું ખીજું નામ સ્વરૂપ મગ્નના-સમતાનો સ્વીકાર મમતાની સખી દુર્મતિ છે અને તેના પુત્રો શોક વિયોગ મહામત્સર છે બધા ભેરવ છે બચવાનું છુદે આવસ્થિમા કહેલું કે અપરિશુદ્ધ કર્મદોષથી, માનવી બધા ભેરવને આમ ને છે ખરો બધા ભેરવ એ છે એક જુદા નીચે દેવને બધા અપાવ ત્યાં કોઈ કહેવું કે ભરભેરવ આવે છે છુદે તપાસ કરી તો ખરેખર અધારી રાતે સુઈ પી જાનો મોર સુકામેલ લાકડું ઉપરથી પાડતો તેના અચાજ થતો અને લોહો તેને બધા ભેરવ કલ્પના ખરો બધા ભેરવ તો મમતા છે કારણ તેનાથી દુર્મતિ સખી પોષાય છે અને દુર્મતિ શોક સતાય કે વિયોગાદિની પીડા થાય છે સમતાની સખી તો શુદ્ધ વિચારણા છે સુમતિ છે

પૈઠળના સત એકનાથ એક વાર નદીમાં ન્હાઈને આવતા હતા ત્યારે શુકો મુસલમાન તેમના ઉપર યુક્ત્યો કરીને એકનાથ ન્હાવા ત્યાં અને કરીને શુકાએ યુક્ત્યુ આમ યુક્ત્યા ને ન્હાવાનો કમ સાજા સુધી ચાલ્યો આખરે મુસલમાને ધાડીને માછી માગી નેટલે અરો કોઈ રૂપ પરપરિણતિનો ત્યાજ હતો તેટલે અરો તેમાં સમતા હતી નરામકૃષ્ણ પરમહંસ એક વાર બધા વચ્ચે મોઢા હતા ત્યારે એક દુષ્ણાને બગતરા માણસે અપમાન છુદ્ધિથી રામકૃષ્ણ પરમહંસની પીઠ પર ધબ્બો મારી કહ્યું "રામ ! ચલમ તો બરી કે" ચોગી રામકૃષ્ણ હસતા હસતા ચલમ બરવા ત્યાં કેવી સૌમ્યતા ! કેટલાક બ્રાહ્મણોએ એક ઓને પૈસા આપી કહ્યું કે તારે કમીરની આગર બર બગરમા લૂટવાની છે તે ઓએ ખેચાર બાળકોને લઈ જઈ બર બગરમાં પોતાને કમીરની

સકલ નથી સપૂર્ણ રાગને સપૂર્ણ દેખેના આત્મતિક શુધ યાપ
ત્યારે સમતાની પૂર્ણ કળ વિકસે

હજુ છે કે-ન રાગ નાપિ ચ દ્રેષ્ય વિષયેષુ યદા પ્રજેત
ઔદાસીન્યનિમગ્નાત્મા તદાપ્રોતિ પરમહ

ઉદાસીન બારમા નિમગ્ન આત્મા જ્યારે વિષયોને નિષે રાગને
દેખને પામતો નથી ત્યારે પરમ જ્યોતિને પામે છે સમતાને પામે છે
એ સમતાજ પરમ જ્યોતિ છે પરમાત્મસ્વરૂપ છે ને તેથી
શુદ્ધાનુભવસંયેષ શુદ્ધ અનુભવ વડે જાણી શકાય છે સમતા
એટલે સ્વરૂપ, મમતા એટલે પરરૂપ, એ સ્વરૂપનું દર્શન સ્થાપનીય
છે પરરૂપ વિષય વૃક્ષ છે આટલું જ વિદ્યાન પરમજ્યોતિનું પ્રકા
શક છે એમ શ્રી યશોવિજયજી પરમજ્યોતિવિશતિકામાં કહે છે
મુમતા ત્યજવા જેવી છે, સમતા મેળવવા જેવી છે એટલું જ યાન-
મેળવવા જેવું છે અને વિચારવા જેવું છે ને આચરવા જેવું છે

આ લેખકની અન્ય કૃતિઓ

મુખ ઉપર સંજોગન- પ્રથમ આદિતિ અપ્રાપ્ત

“નવરાત્રી સદ્વિયોગ જ્ઞાનને આ પુસ્તક ધણુ સૈયક
નીવડે”

—કામસાહુબ કામેશ્વર પ્રસ્તાવનામા

૨ ક્ષમા -પ્રથમ આદિતિ અપ્રાપ્ત

‘ભાષ વમતલાને આ સદ્વિયોગમા પચ્ચ ઘણી અર્થ’
અભિત વાતો સમાવી છે એથી મારા મનમા એક જાતની
વિચારજનિત પ્રસન્નતા ઉભી અને તેથી પ્રેરે આદર
પચ્ચ વધારે પુણ થયો છે

—પદ્મિત મુખનાવજ-પ્રસ્તાવનામા

૩ જીવન જીવના જોડુ છે

જીવનના વિશાળ સાગરમાથી કુતરો મારી મળવેલા
ચિત્ત-રત્નો આ પોતામા પાથર્વા છે આ પુસ્તિકાનું
વિચારવન અનેક નિર્વનને સમૃદ્ધ કરશે

—મુનિનર્થ વિનભાવ પ્રસ્તાવનામા